ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Настаўніцкая газета

№ 11(5193)
Субота,
27 студзеня
2001 года

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

Кошт у розніцу — 47 руб.

На шляхах рэформы

Гісторыю ствараюць людзі

У мэтах удасканалення прафесійна-тэхнічнай адукацыі, павышэння ролі ў падрыхтоўцы спецыялістаў рашэннем Мінскага абласнога выканаўчага камітэта Капыльскае ПТВ № 211 ператворана ў Капыльскі сельскагаспадарчы прафесійны ліцэй.

Ліцэй ужо некалькі гадоў ідзе ў першых шэрагах вучылішчаў вобласці, дзе прызнаецца сістэма бесперапыннага інтэграванага навучання.

Наш няштатны карэспандэнт сустрэўся з яго дырэктарам М.П.Кулешам і папрасіў адказаць на пытанні.

— Мікалай Парфір'евіч, нядаўна калектыў адзначыў адразу тры прыемныя падзеі: 60-годдзе прафтэхадукацыі, 20 гадоў з дня заснавання вучылішча і трэцюю — прысваенне вучылішчу статуса ліцэя. Дарэчы, на маю думку, трэба ўспомніць гісторыю ПТВ № 211.

— Сапраўды, гэты год у нас асаблівы, не часта бывае такое супадзенне важных у жыцці калектыву падзей. Вучылішча было створана ў 1980 годзе на базе 8-гадовай школы і сельскага клуба калгаса "Ленінец". Першым яго дырэктарам быў В.М.Барысаў. Многае, а практычна ўсё, акрамя двух будынкаў, Віктару Міхалевічу давялося пачынаць з нуля. Калі я заняў гэтую пасаду і прыняў ад папярэдніка ўсю гаспадарку, то яна складалася з будынка 8-гадовай школы, інтэрната барачнага тыпу і гаража.

Сёння ліцэй разросся ў цэлы комплекс. Толькі за апошнія 9 — 10 гадоў пабудаваны галоўны вучэбны корпус на 540 вучэбных месцаў, інтэрнаты на 395 месцаў, вытворчыя майстэрні, лабараторны корпус, кацельня, ангар, цяпліца і шэраг іншых падсобных памяшканняў.

Цяпер тэарэтычнае навучанне праводзяць 20 выкладчыкаў у 26 кабінетах і 8 лабараторыях. Вытворчае навучанне вядуць 38 майстроў на 26 трактарах, 2 збожжаўборачных камбайнах. Ёсць іншая разнастайная сельскагаспадарчая тэхніка, машыны і механізмы для падрыхтоўкі высокакваліфікаваных спецыялістаў сельскагаспадарчай вытворчасці.

— Колькі і якіх спецыялістаў рыхтуе ваша вучылішча?

— На двух аддзяленнях (факультэтах) у нас навучаюцца семсот дваццаць навучэнцаў. Вучылішча рыхтуе кадры для сельскагаспадарчай вытворчасці і народнай гаспадаркі па спецыяльнасцях: майстар сельскагаспадарчай вытворчасці (трактарыст, вадзіцель катэгорый "В", "С"; слесар-зваршчык, трактарыст-машыніст, электразваршчык, слесар жывёлагадоўчых ферм; электраманцёр (рамонт і эксплуатацыя элекраабсталявання ў сельскай гаспадарцы); гаспадыня сядзібы (аператар машыннага даення, плодаагароднік, кухар, швачка); кравец-закройшчык лёгкай жаночай сукенкі; спецыялісты будаўнічых прафесій (маляр, тынкоўшчык).

За дваццаць гадоў свайго існавання капыльскае ПТВ № 211 дало пуцёўкі ў жыццё звыш 4,5 тыс. спецыялістам сельскагаспадарчай вытворчасці. Многія нашы выпускнікі пасля паспяховага заканчэння вышэйшых навучальных устаноў сёння займаюць важныя і адказныя пасады ў народнай гаспадарцы. Іх можна сустрэць і ў Мінскай вобласці, і ў іншых абласцях краіны. Ад многіх калгасаў, саўгасаў і прадпрыемстваў мы атрымліваем пісьмы з падзякай і станоўчыя водгукі. Нядаўна атрымалі такія водгукі ад закрытага акцыянернага таварыства "Макраны", дзе адміністрацыя дзякуе за добрае навучанне і выхаванне выпускнікоў Ігара Кедрыка і Сяргея Высоцкага. Лепшых выпускнікоў накіроўваем у тэхнікумы, з якімі заключаны дагаворы.

— А як у вас вырашаюцца пытанні сацыяльна-бытавога накірунку? І асабліва — кватэрнае пытанне?

— Пачну з кватэрнага. У нас востра не стаіць. Маладыя пары і халастыя жывуць у інтэрнаце. Многія пабудавалі і будуюць жыллё за кошт выдзялення дзяржаўнай субсідыі і крэдыту. Па магчымасці аказваем дапамогу тым, хто мае патрэбу ў жыллі, рамонце. Што датычыць сацыяльных і іншых бытавых пытанняў, то істотных праблем таксама не ўзнікае. Вучылішча мае сталовую, якая працуе на ўласным балансе, актавую залу, тры спартыўныя залы (атлетычную, гульневую і гімнастычную), стадыён, добраўпарадкаваны інтэрнат, на кожным паверсе якога пакоі для заняткаў, для адпачынку. Ёсць буфет, побач магазін.

— У вас ёсць дзе праводзіць вольны час моладзі. З паводзінамі і дысцыплінай навучэнцаў усё нармальна?

— Калі гаварыць шчыра, то ў гэтым пытанні нашы поспехі значна больш сціплыя, чым у вучобе, набыцці ведаў і навыкаў. Усякае бывае. Але ёсць і станоўчыя парасткі. Намячаецца апошнім часам зніжэнне правапарушэнняў, хоць да жадаемага ў паводзінах навучэнцаў яшчэ далёка. Навучальны працэс, вытворчае навучанне вядуць высокакваліфікаваныя педагогі і майстры-практыкі. Яны ж і вопытныя прафесіяналы-выхавацелі моладзі. Гэта выкладчык вышэйшай катэгорыі, якая працуе з дня яго заснавання, Тамара Аляксандраўна Падвойская, выкладчык першай катэгорыі Таццяна Сцяпанаўна Грынь, выкладчыкі спецдысцыплін Станіслаў Тадэвушавіч Свяцкі, Леанід Фёдаравіч Віннічак, Віктар Паўлавіч Рашкевіч, майстры вытворчага навучання Мікалай Іванавіч Сняжко, Ігар Міхайлавіч Чарніцкі, выкладчык фізвыхавання былы навучэнец нашага вучылішча Аляксандр Пятровіч Ванагель, выкладчык дапрызыўнай ваеннай падрыхтоўкі афіцэр запасу Анатоль Апанасавіч Краўчанка і многія іншыя. Гэта яны рабілі і робяць гісторыю вучылішча. Гэта іх заслуга, у першую чаргу, што вучылішча на працягу ўжо некалькіх гадоў лепшае сярод ПТВ Мінскай вобласці. Мне прыемна працаваць з такімі педагогамі. Сярод сваіх калег я заўсёды знаходжу разуменне. Хоць дзеля справядлівасці трэба сказаць, што ў рабоце ўсякае здараецца. Але ўвогуле я задаволены калектывам і ганаруся ім. Разам мы робім добрую справу. Мы ставім маладых людзей на першыя працоўныя ступені ў вялікае жыццё. А капітал галоўнае.

— Мне, Мікалай Парфір'евіч, хочацца дадаць да сказанага Вамі пра калектыў. А менавіта, што ў калектыве на высокім узроўні не толькі вучэбна-выхаваўчы працэс, а і тэхнічная, і мастацкая творчасць, актыўна ўдзельнічае вучылішча ў абласных і рэспубліканскіх выставах. Я бачыў у вас дзесяткі дыпломаў першай ступені і граматы ад Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, аргкамітэтаў па правядзенні розных конкурсаў, выстаў. А калектыў мастацкай самадзейнасці, без перабольшання, заслугоўвае прысваення яму тытула "народны". І гэта меркаванне не толькі маё, а і многіх людзей, што бачылі канцэрты, у тым ліку намесніка старшыні Капыльскага райвыканкама нядаўняга рэдактара раённай газеты "Слава працы" Марыі Шэін. Ведаю, што ліцэй мае і падсобную гаспадарку. Раскажыце коратка пра яе, калі ласка.

— Вучэбная гаспадарка існуе ў нас з 1986 года. Агульная плошча землекарыстання — 308 гектараў. Узаранасць — 80 працэнтаў. Наяўнасць такой колькасці зямлі дае магчымасць навучэнцам выконваць у натуры ўсе машынна-трактарныя работы па прафесіі трактарыст-машыніст шырокага профілю. У бягучым годзе атрыманы добры ўраджай збожжавых — 33,2 ц з гектара. Сабраны неблагі ўраджай цукровых і сталовых буракоў, крыху горшы — бульбы. У цяпліцы вырошчваем цыбулю, зяленіва.

Гаспадарка мае 80 цялушак, якіх, па дагаворах, рэалізуем у калгасы, 25 свіней. Грошы, атрыманыя ад рэалізацыі прадукцыі раслінаводства і жывёлагадоўлі, ідуць на пакупку мінеральных угнаенняў, медыкаментаў, рамонт будынкаў, зарплату, харчаванне.

— У такой навучальнай установе, з такой разнастайнасцю вырашаемых задач ёсць, канешне ж, і праблемы.

— Праблемы ёсць. Асноўная з іх — недахоп сродкаў. І ў першую чаргу для абнаўлення машынна-трактарнага парка, спецыяльнага абсталявання, набыцця неабходных наглядных дапаможнікаў. Сёння ўсё гэта каштуе немалых грошай. Узнікаюць і іншыя праблемы ў працэсе вучэбна-выхаваўчай работы, але мы стараемся вырашаць іх уласнымі сіламі. Састарылася абсталяванне пакоя баявой і працоўнай славы. Дзе б знайсці спонсара, каб аказаў невялікую дапамогу?

— Мікалай Парфір'евіч, віншую калектыў ужо ліцэя з 20-гадовым юбілеем, 60-годдзем прафтэхадукацыі, а вас асабіста яшчэ і з узнагароджаннем значком "Выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь". Жадаю, каб ліцэй, як і вучылішча, быў у ліку лепшых у Мінскай вобласці і ў рэспубліцы. Здароўя і поспехам усім вашым супрацоўнікам і навучэнцам!

Міхаіл ЛАГУН.

На карысць інтарэсам Беларусі і Польшчы

Вось ужо некалькі год, як у Беларускім дзяржаўным педагагічным універсітэце з дапамогай універсітэтаў Польшчы рыхтуюць спецыялістаў у галіне паланістыкі. Першыя выпускнікі пачалі ўжо працаваць у нашых школах і гімназіях. За гэты час усталяваліся і добрыя сувязі з польскай амбасадай, з ВНУ суседняй дзяржавы, з якой Беларусь звязваюць даўнія гістарычныя і культурныя адносіны.

Вынікам гэтай працы стаў падпісаны 25 студзеня 2001 года Дагавор аб супрацоўніцтве паміж Беларускім дзяржаўным педагагічным універсітэтам імя Максіма Танка і амбасадай Рэспублікі Польшча ў Беларусі, прадметам якога з'яўляецца арганізацыя супрацоўніцтва, накіраванага на падрыхтоўку ў Беларусі высокакваліфікаваных спецыялістаў у галіне паланістыкі, і ажыццяўленне сумесных вучэбна-метадычных і навукова-даследчых праектаў. З польскага боку дамову падпісаў амбасадар Польшчы ў Беларусі Марыуш Машкевіч, ад імя універсітэта — рэктар Леанід Ніканоравіч Ціханаў.

У падпісанні дамовы прынялі ўдзел намеснік міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь П.Дз.Кухарчык і адказныя супрацоўнікі польскай амбасады ў Мінску. Дамовай прадугледжаны абмен вучонымі для чытання лекцый і дакладаў па важнейшых тэарэтычных курсах беларусістыкі і паланістыкі, удзел навукоўцаў у навуковых і навукова-метадычных канферэнцыях, правядзенне сумесных навуковых даследаванняў, абмен студэнтамі, арганізацыя педагагічнай практыкі для беларускіх студэнтаў у школах на тэрыторыі Польшчы, абмен выставамі і шмат іншага.

Нягледзячы на цяжкасці, што існуюць зараз у міждзяржаўных адносінах, бакі спадзяюцца, што дамова паспрыяе ўмацаванню сувязей і далейшай плённай працы на карысць абедзвюх краін.

НА ЗДЫМКАХ: у час падпісання дамовы.

Юрый БОНДАРАЎ.

Сацыяльны ракурс

Вызначыць канкрэтныя меры

Рэспубліканскі прафсаюз работнікаў адукацыі і навукі звярнуўся ва ўрад з просьбай сесці за стол перамоваў і абмеркаваць цяперашнюю сітуацыю з аплатай працы педагогаў. Напрыканцы мінулага года прафсаюзам было сабрана каля 180 тысяч подпісаў работнікаў адукацыі з патрабаваннем да ўрада палепшыць іх матэрыяльнае становішча.

У адказе, атрыманым Рэспубліканскім прафсаюзам, паведамляецца, што ўзровень сярэдніх заробкаў па адукацыі павінен павялічыцца да 30 снежня 2001 года да ста долараў ЗША. Між тым, мяркуюць у прафсаюзе, захады па вырашэнні праблемы трэба рабіць неадкладна, паколькі на працягу мінулага года сярэдні паказчык настаўніцкага заробку толькі двойчы (у маі і кастрычніку) перавысіў узровень мінімальнага спажывецкага бюджэту.

Больш за тое, па ацэнках прафсаюза, пераважная частка работнікаў дашкольных устаноў, тэхнічных работнікаў і маладых спецыялістаў увогуле апынулася за рысай беднасці. Усё гэта, па словах старшыні прафсаюза Тамары Чобатавай, і дае падставы для пачатку, згодна з заканадаўствам, калектыўнай працоўнай спрэчкі.

Прадстаўнікам урада і прафсаюза, адукацыі і навукі, лічыць Т.І.Чобатава, трэба як мага хутчэй сесці за стол перамоваў і вызначыць канкрэтныя крокі па паступовым выхадзе галіны, згодна з ранейшымі дамовамі, на стопрацэнтны ўзровень сярэдняй зарплаты ў прамысловасці. Прычым першыя меры ў гэтым накірунку павінны быць зроблены ўжо ў гэтым квартале бягучага года

Казімір ЮРОЙЦЬ.

Слова пра настаўніка

Ён вучыць нас дабру

Я вучуся ў шостым класе Лядзенскай школы, што ў Чэрвеньскім раёне. Завуць мяне Вера Ільючык. У нашай школе праводзіўся конкурс "Наваколле і яго ахова", а лепшыя работы мы паслалі на конкурс у Мінск, у часопіс "Зялёны край". Я пісала аб дарозе на партызанскія могілкі, пра тое, што людзі пакідаюць у лесе шкляныя і пластмасавыя бутэлькі, банкі, цэлафанавыя пакеты, шматкі паперы. Нават за лісічкамі сталі хадзіць з граблямі. У іх няма ніякай павагі да прыроды. Пераадолець гэта можна толькі тады, калі кожны чалавек займее свой гонар, годнасць.

Жыве ў нашай вёсцы Юрый Георгіевіч Бабіч, які працуе настаўнікам гісторыі ў нашай школе. Ён сабраў багаты матэрыял па гісторыі роднага краю і навакольных вёсак. Ён не толькі сапраўдны краязнавец і эрудыт, але яшчэ і паэт, мастак па дрэве, нястомны вандроўнік. Разам з ім часта ходзяць у вандроўкі Сяргей Марціновіч, Саша і Міша Рыбаковы, Васіль і Андрэй Лукшы і іншыя ягоныя вучні. Юрый Георгіевіч вучыць іх бачыць незвычайнае ў перапляценнях сучкоў і галінак, вучыць ён і ператвараць іх у мастацкія вырабы.

У раённым краязнаўчым музеі часта бываюць выставы яго работ. Многа сваіх работ ён падараваў школе і сельскай бібліятэцы. А кватэра ў Юрыя Георгіевіча — сапраўдная казка, тут шмат цікавых рэчаў зроблена рукамі гаспадара.

Вакол сялібы Юрый Георгіевіч пасадзіў многа розных дрэўцаў і кустоў, прынесеных ім з лесу. Дрэўцы падраслі, і ўтварыўся мініяцюрны парк, які ўпрыгожвае не толькі сялібу Юрыя Георгіевіча, але і нашу вёску.

Урокі і вандроўкі ды і наогул само жыццё Юрыя Георгіевіча вучаць нас дабру і разуменню прыгажосці. Як добра, што нашы жыццёвыя шляхі перакрыжаваліся з жыццёвым шляхам такога цудоўнага чалавека, улюбёнага ў родны край. Гэтую трапяткую ўлюбёнасць ён перадае і нам, напаўняючы нашы сэрцы пачуццём павагі да прыроды.

Вера ІЛЬЮЧЫК.

Напярэдадні падзеі

Аляска чакае гасцей

З 4 па 11 сакавіка 2001 года ў г.Анкарыдж (штат Аляска, ЗША) "Спешыял Алімпікс Інтэрнешнл" праводзіць зімовыя спецыяльныя Алімпійскія гульні для дзяцей-інвалідаў і асоб з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця. У гэтых гульнях, па папярэдніх звестках, будуць удзельнічаць спартсмены 75 краін свету. Гэта будзе самая вялікая спартыўная падзея на Алясцы з усіх, што калі-небудзь праводзіліся на поўначы Злучаных Штатаў Амерыкі.

У алімпіядзе возьмуць удзел больш за 7 тысяч спартсменаў-інвалідаў, каля 3,5 тысячы валанцёраў. Для паспяховай арганізацыі гульняў і іх якаснага судзейства будуць каманадзіраваны лепшыя трэнеры, суддзі, рэжысёры, пастаноўшчыкі, дызайнеры, прадзюсеры з 40 краін свету, якія прайшлі акрэдытацыю і спецыяльнае тэсціраванне. Зімовыя Алімпійскія гульні будуць праводзіцца на Алясцы па 6 відах спорту: хакеі, фігурным катанні, бегу на лыжах, бегу на каньках, гарналыжным спорце, саначным спорце. Дэлегацыя Беларусі будзе прадстаўлена 18 спартсменамі і трэнерамі. Гэта лыжнікі з Нагорнаўскай спецыяльнай школы-інтэрната Клецкага раёна Мінскай вобласці, якіх трэніруе настаўнік фізічнай культуры Л.М.Несцер. Гэта канькабежцы са спецыяльнай школы-інтэрната № 5 Гомеля. Іх трэніруе В.Е.Жарнакоў — выдатнік народнай адукацыі Рэспублікі Беларусь, а таксама каманда гарналыжнікаў са спецыяльнай школы-інтэрната № 8 Мінска. Яе трэнер Н.С.Зелава — сярэбраны прызёр этапу Кубка Еўропы, сярэбраны прызёр Сусветных студэнцкіх гульняў, майстар спорту міжнароднага класа па горных лыжах.

Беларуская дэлегацыя будзе пражываць у Алімпійскай вёсцы, у адным з самых камфартабельных атэляў "Хілтан" па два чалавекі ў нумары. Для больш хуткай акліматызацыі атлетаў кіраўніцтва алімпіяды прадугледзела вялікую гасцявую і трэніровачна-забаўляльную праграму. Некалькі дзён дзеці-інваліды будуць жыць у сем'ях этнічных рускіх, якіх нямала на Алясцы — былой расійскай тэрыторыі. Гасцінныя гаспадары паклапоцяцца пра штодзённыя трэніроўкі атлетаў, арганізуюць дзецям экскурсіі па паўночным краі, пакажуць ледавікі і горы, звозяць на залатыя прыіскі, пакатаюць на канатнай дарозе, пакажуць самую высокую гару Паўночнай Амерыкі Мак-Кінлі, наладзяць круіз па акіяне, падарожжа на сабачых запрэжках, дзеці будуць любавацца Паўночным ззяннем, ледавікамі, якіх на Алясцы больш за 100 тысяч.

У Анкорыджы — цэнтры Алімпійскай вёскі — пражывае 33 тысячы чалавек. Дзяржаўная мова — англійская, малыя народнасці размаўляюць на 20 мовах. Прырода на гэтым кантыненце унікальная, народ працавіты і гасцінны. Ад атэля "Хілтан" да месцаў спаборніцтваў дабірацца не больш як 15 хвілін пешшу. Гэта, бадай, найлепшы падарунак спартсменам ад фундатараў Алімпіяды-2001.

У дні спаборніцтваў нашы спартсмены прымуць удзел і ў традыцыйных, спецыяльна арганізаваных для іх праграмах, напрыклад, у такой, як "Здароўе", дзе кожны ўдзельнік Алімпійскіх гульняў зможа абследавацца на самай сучаснай медыцынскай дыягнастычнай апаратуры і атрымаць бясплатную кваліфікаваную кансультацыю аб сваім здароўі, праверыць зрок і слых, заказаць пры неабходнасці акуляры, слыхавы апарат, лінзы, лупы, палячыць і запламбіраваць зубы, атрымаць бясплатна індывідуальныя санітарна-гігіенічныя прылады. Другой праграмай — "Харчаванне" — прадугледжваецца максімальнае аздараўленне кожнага дзіцяці шляхам спецыяльна распрацаванага збалансаванага харчавання, вітамінаў, агародніны і салавіны, разнайстайных сокаў, вітамінізаваных пастаў і дабавак. "Культурная праграма" заклікана цікава арганізаваць вольны час дзяцей-інвалідаў. Гэта сустрэчы з самымі знакамітымі артыстамі ЗША, дыскатэкі, канцэрты, конкурсы, выставы выяўленчага мастацтва самых вядомых мастакоў Амерыкі, у тым ліку і мастакоў-інвалідаў, сюды ж уваходзяць і маляўнічыя цырымоніі адкрыцця і закрыцця Алімпійскіх гульняў, феерверкі і салюты. Праграмай "Чэмпіёны свету і Еўропы — дзецям-інвалідам" прадугледжваюцца паказальныя выступленні вядомых спартсменаў, былых і цяперашніх, у тым ліку і беларусаў Віталя Шчэрбы, Наталлі Зверавай, Вольгі Корбут і інш., сустрэчы з любімымі легендарнымі спартсменамі: Пеле, Марадонай, Шварцнегерам, фатаграфаванне з імі на памяць.

10 дзён алімпіяды праляцяць імгненна, падлеткі вернуцца дадому з незабыўнымі ўражаннямі аб убачаным і перажытымі, заваяванымі алімпійскімі медалям. Большасць удзельнікаў — сіроты і ў такіх спаборніцтвах прымаюць удзел упершыню. Галоўнае ў філасофіі "Спешыял Алімпікс" — не медаль, а ўдзел у спаборніцтвах, перамога над сабой, над сваёй хваробай, выпрацоўка ўпэўненасці ў сваіх сілах, адчуванне ўласнай значнасці. Нездарма дэвіз і алімпійская клятва "Спешыял Алімпікс" гавораць: "Дай мне магчымасць перамагчы, а калі я не змагу, няхай буду смелым у гэтай спробе".

Спешыял Алімпікс — гэта адзіныя ў свеце гульні для дзяцей-інвалідаў і дарослых з інтэлектуальнай непаўнацэннасцю, якія маюць статус "алімпійскіх" пасля прэстыжных Алімпійскіх гульняў для дарослых. Гэтыя гульні прызнаны і акрэдытаваны Міжнародным алімпійскім камітэтам (МАК), а таксама зацверджаны нацыянальнымі алімпійскімі камітэтамі 170 краін свету. Яны атрымалі права выкарыстоўваць Алімпійскую сімволіку, атрыбутыку, эмблему і праводзяцца два разы ў чатыры гады (зімовыя і летнія). Заснавальнікі гэтых гульняў — вядомы род сенатараў Кенэдзі, ЗША.

Афіцыйнымі спонсарамі Алімпійскіх гульняў на Алясцы будуць знакамітыя ва ўсім свеце карпарацыі, фірмы, банкі, такія як "Амерыкан-Банк", "Мак-Дональдс", "Кока-кола", "Пепсі-кола", "Адзідас", "Кодак", "Кельме" і інш.

Дык пажадаем нашым спартсменам з Гомеля, Мінска і Клецкага раёна паспяховых выступленняў на Алімпіядзе-2001.

Валянцін ШУХ,
старшыня
Беларускага камітэта
"Спешыял Алімпікс".

Афіцыйна

О внесении изменения в Разъяснение о ставках подоходного налога и порядке его исчисления, утвержденное приказом Государственного налогового комитета Республики Беларусь от 23 марта 1999 года № 46

Постановление Государственного налогового комитета Республики Беларусь от 5 января 2001 года № 1, г. Минск

В соответствии со статьей 6 Закона Республики Беларусь от 21 декабря 1991 года "О подоходном налоге с физических лиц" в редакции Закона Республики Беларусь от 9 марта 1999 года (Ведамасці Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, 1992 г., № 5, ст. 79, Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 1999 г., № 21, 2/22, 2000 г., № 7, 2/134, № 64, 2/179) Государственный налоговый комитет Республики Беларусь **постановляет**:

Пункт 1 Разъяснения о ставках подоходного налога и порядке его исчисления, утвержденного приказом Государственного налогового комитета Республики Беларусь от 23 марта 1999 года № 46, (Национальнай реестр правовых актов Республики Беларусь, 1999 г. № 30, 8/184, № 44, 8/362, № 79, 8/1052; 2000 г. № 17, 8/2600; № 51, 8/3473, № 99, 8/4232), изложить в следующей редакции:

"1. Ставки подоходного налога (далее — налог) в цифровом изложении

Размер облагаемого совокупного годового дохода	Ставки (суммы) налога
до 864.000 рублей	9 процентов
от 864.001 рубля до 2.160.000 рублей	77.760 рублей + 15 процентов с суммы, превышающей 864.000 рублей
от 2.160.001 рубля до 3.024.000 рублей	272.160 рублей + 20 процентов с суммы, превышающей 2.160.000 рублей
от 3.024.001 рубля до 3.888.000 рублей	444.960 рублей + 25 процентов с суммы, превышающей 3.024.000 рублей
от 3.888.001 рубля и выше	660.960 рублей + 30 процентов с суммы, превышающей 3.888.000 рублей

Приведенные ставки применяются:

— к доходам в виде заработной платы и другим, связанным с исполнением трудовых обязанностей (в том числе по совместительству) выплатам за работы, выполненные с 1 января 2001 года;

— к доходам в виде отпускных и пособий по временной нетрудоспособности за дни, приходящиеся на 2001 год;

— к доходам от предпринимательской деятельности при исчислении подоходного налога, начиная с расчетов за I квартал 2001 года.

К другим не указанным выше доходам (в том числе к доходам в виде премий, индексаций, а также к доходам по гражданско-правовым договорам) ставки настоящего разъяснения применяются при условии, что эти доходы начислены с 1 января 2001 года.

Председатель К.СУМАР.

Зарегистрировано в Национальном реестре правовых актов Республики Беларусь 11 января 2001 года, регистрационный № 8/4746.

Увага!

Шаноўныя чытачы! Просім аўтараў допісаў у рэдакцыю паведамляць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас.

Гэта неабходна для налічэння ганарару і для падатковай інспекцыі.

Падпісацца на "Настаўніцкую газету" можна ў любым паштовым аддзяленні ці ў агенцтве "Белсаюздруку".

Падпісны кошт на квартал для індывідуальных падпісчыкаў — 1440 рублёў.

Дзіцячая творчасць

У сталіцы — першая ластаўка

За параўнальна кароткі час летась у Першамайскім раёне Мінска створана галерэя дзіцячай творчасці. Экспазіцыя галерэі з'яўляецца ў сталіцы першай ластаўкай, вопыт якой пачалі пераймаць некаторыя раёны Мінска. З кожным днём экспазіцыя дапаўняецца і абнаўляецца новымі матэрыяламі, а ў перспектыве яе плануецца пераўтварыць у музей.

Спорт, сацыяльна-культурныя мерапрыемствы, прырода вакол нас, цікавыя людзі — аб чым і аб кім толькі не расказваюць чатырнаццаць стэндаў экспазіцыі! Развіццё роднага раёна за апошнія трыццаць год цудоўна адлюстравана на карце, шмат інфармацыі сабрана аб ветэранах Вялікай Айчыннай вайны і аб воінах-інтэрнацыяналістах. У галерэю на святы абавязкова прыходзяць людзі, здараецца, што некаторыя пазнаюць сябе на экспазіцыйных фотаздымках. Падчас школьных канікулаў галерэя працуе асабліва напружана: даведацца аб развіцці роднага раёна імкнуцца вучні мясцовых школ і іх бацькі, гурткоўцы і педагогі...

Нягледзячы на тое, што галерэя адчыніла свае дзверы параўнальна нядаўна, пра яе ведаюць не толькі ў сталіцы, але і ва ўсёй краіне, нават за мяжой. Так, дзяўчаты і хлопцы з Германіі ўважліва слухалі аповед экскурсавода пра тое, як іх равеснікі ўласнымі рукамі ствараюць вырабы з тканіны, паперы, футра. Школьнікаў з Даніі ўразіла экспазіцыя "Беларускія рамёствы", высокі ўзровень усіх творчых работ.

Вольга ДУБОВІК.

Праблемы беларускай навукі

Навука і грамадства: у пошуках разумення

У язычніцкія часы людзі верылі, што новае імя пазбаўляе ад нягод, грахоў і праблем, звязаных з мінулым жыццём. Сёння гэтае ў вышэйшай меры гуманістычнае перакананне захавалася хіба што ў выглядзе навагодніх пажаданняў накшталт: "Няхай усё кепскае застанецца ў старым годзе!" Таму, прачнуўшыся ў новым тысячагоддзі, кожны пераканаўся (асабліва паглядзеўшы на сябе ў люстэрка), што мы і нашы богі куды больш злапамятлівыя, чым старажытныя. На жаль, праблемы не зніклі.

Пра адну з іх пісаў нядаўна на старонках "НГ" член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Л.М.Тамільчык. Нагадаю, што гаворка ішла пра падзенне прэстыжу навукі, спробах падмяніць яе ў грамадскай свядомасці больш "простымі", "зразумелымі", часта ірацыянальнымі сурагатамі, і іншыя праявы ўзмацнення крызісу неразумення паміж рознымі галінамі культуры.

Падзяляючы ў цэлым пазіцыю аўтара, тым больш што большасць тэзісаў артыкула была апублікавана раней у нашых сумесных навукова-метадычных працах, можна было б і не ўдзельнічаць у далейшай размове. Стымулам да яе працягу паслужыла тая акалічнасць, што за апошняе дзесяцігоддзе стаўленне да гэтых праблем у свеце моцна змянілася. Нават узнік спецыяльны тэрмін PUS, які ўяўляе сабой абрэвіятуру англійскай фразы "грамадскае разуменне навукі". У Вялікабрытаніі існуе аднайменны часопіс, не кажучы ўжо пра шматлікія манаграфіі і зборнікі прац, што выдаюцца ў Старым і Новым Свеце. [illegible] У нас жа асобныя артыкулы тыпу згаданай публікацыі Л.М.Тамільчыка гучаць як *глас вопиющего в пустыне*, у вакууме абыякавасці і неразумення, з якога [illegible] чэрпаюць энергію для ўласнага працвітання [illegible]. І, трэба сказаць, гэта ім пакуль удаецца. Удаецца шмат у чым таму, што значная частка нашай навукова-педагагічнай супольнасці або "не бачыць" гэтай праблемы, або спадзяецца, што яна сама сабой знікне па меры павышэння якасці жыцця.

Паколькі з даўніх часоў вядома, што няма прарока ў сваёй айчыне, у пошуках адказу на пытанне: "Як навуцы і адукацыі, не мяняючы "імя", змяніць свой імідж у вачах грамадства?" звернемся да вопыту развітых краін. У сувязі з прафесійнай арыентацыяй аўтара гэтага артыкула адказ будзем шукаць "пад ліхтаром", гэта значыць на прыкладзе фізікі.

Адно з нядаўніх выступленняў прэзідэнт Еўрапейскага фізічнага таварыства сэр Арнольд Вольфендэйл прысвяціў праблеме разумення публікай фізікі. "Пад публікай, — гаварыў ён, — мы разумеем усіх незалежна ад узросту. Канешне, важныя падгрупы ўтвараюць людзі, якія фарміруюць палітыку, і работнікі сродкаў масавай інфармацыі. Але на практыцы многае з таго, што неабходна зрабіць для прагрэсу ў разуменні грамадствам [illegible]". [illegible] "Важна разумець, — працягвае ён, — што мэтай грамадскага разумення фізікі павінна быць нешта большае, чым успрыняцце яе фактаў. [illegible] памятаць, што любая праблема (як, напрыклад, праблема выкарыстання ядзернай энергіі) мае два бакі, і абодва павінны брацца пад увагу".

Пасля гэтых неабходных тлумачэнняў хацелася б прывесці ўсе 10 тэзісаў даклада сэра Арнольда. Канешне, лічба 10 — гэта тыповы прыклад англійскага гумару, і я не заклікаю чытачоў разглядаць тое, што надрукавана ніжэй, як 10 запаветаў з Нагорнай казані ці з Кодэкса будаўніка камунізму. Гэтыя тэзісы — не догма, але ўсё ж яны вартыя быць кіраўніцтвам да дзеяння, прынамсі для членаў Беларускага фізічнага таварыства. Вось яны:

"1. Неабходнасць грамадскага разумення фізікі сёння важная як ніколі. Больш за тое, фарміраванне грамадскага разумення навукі павінна стаць галоўным прыярытэтам усіх вучоных.

2. Фізіка мае свае асобыя праблемы, звязаныя з яе (незаслужана) дрэннай рэпутацыяй, паколькі яна асацыіруецца ў вачах грамадства з атамнай бомбай, захаваннем ядзерных адходаў і г.д.

3. Недастатковае разуменне фізікі вядзе да няправільнай ацэнкі ролі фізікі ў грамадстве, асабліва яе ўкладу ва ўзровень і якасць жыцця грамадства.

4. Менавіта гэтая недаацэнка з'яўляецца адной з прычын зніжэння цікавасці да фізікі сярод школьнікаў многіх краін і, як вынік, [illegible]

5. Скарачэнне колькасці студэнтаў-фізікаў на ўніверсітэцкім узроўні [illegible] Такім чынам, кола замыкаецца.

6. Вывучэнне фізікі і матэматыкі ў выпускных класах школы — гэта неабходны падмурак для ўніверсітэцкай інжынернай адукацыі. Скарачэнне колькасці настаўнікаў фізікі і студэнтаў у хуткім часе сур'ёзна адаб'ецца на інжынерных прафесіях.

7. Недахоп разумення і правільнай ацэнкі фізікі палітыкамі таксама будзе мець шэраг наступстваў. Даследчыкі ў галіне "вялікай навукі" (астраномія і фізіка элементарных часціц) маюць праблемы, звязаныя з заканчэннем халоднай вайны. Хоць гэтае заканчэнне патрэбна вітаць, яно азначае, што многія акадэмічныя працы, якія асацыіраваліся з "ваеннымі патрэбамі", атрымліваюць цяпер усё меншую падтрымку.

8. Нельга не заўважыць, што апошнім часам акцэнт усё больш пераносіцца на "прырашчэнне багацця" праз рэалізацыю кароткатэрміновых, арыентаваных на канчатковы вынік даследаванняў. Пошукавыя даследаванні, якія рухаюцца выключна цікаўнасцю, знаходзяць усё меншую падтрымку.

9. Усе гэтыя праблемы можна зменшыць, калі "паставіць публіку на свой бок" праз лепшае разуменне фізікі.

10. І апошняе: менавіта публіка аплачвае большасць даследаванняў ва ўсіх краінах свету. Яна мае права ведаць, на што выдаткоўваюцца яе грошы".

[illegible]

Каб яшчэ больш пераканацца ў гэтым, перамясцімся з Туманнага Альбіёна на мацярык і пазнаёмімся з тым, як праблему ўзаемадносін навукі і грамадства разумеюць у Францыі. [illegible]

"У апошнія дзесяцігоддзі многа гавораць пра ўзмацненне антынавуковых настрояў. [illegible] Настальгія па мінулым і культ "натуральнага жыцця" параджае недавер да навукі і яе метадаў. Колькасць студэнтаў-прыродазнаўцаў па[illegible] сягненні навукі і — што больш парадаксальна — медыцыны дзіўным чынам выпадаюць з поля зроку грамадскасці. Разам з рэальнымі катастрофамі (Бхапал, Чарнобыль) пашыраюцца ірацыянальныя чуткі вакол выпадкаў, якія не суправаджаліся ахвярамі, і так ствараецца новая міфалогія. Вельмі папулярныя міфы "за[illegible]", якія супярэчаць фактам [illegible] чэнне забруджанасці асяроддзя [illegible] хваробаў). Катастрофы насычаюць сродкі масавай інфармацыі і натхняюць стваральнікаў кінафільмаў.

У многіх краінах экалагічны рух ператварыўся ў палітычную сілу, карысную, калі яна [illegible] шае прамысловасць і ўрад [illegible] чаць з максімальнай асцярожнасцю, і небяспечную, калі з дапамогай распаўсюджваюцца [illegible], якія паралізуюць дзеянні або вядуць да прыняцця бессэнсоўных рашэнняў. Радыеактыўнасць з'яўляецца тыповым прыкладам. У 20-30 гады яна разглядалася як выключна карысная з'ява (мінеральныя воды, касметычныя крэмы). Да 60-х гадоў ядзерная энергетыка аднадушна ўсхвалялася. Адваротныя [illegible] пашыраны сёння, як гэта [illegible] не з'яўляецца вынікам за[illegible]

Працягнем, аднак, наша падарожжа па геаграфічнай карце і паслухаем прэзідэнта Венгерскага фізічнага таварыства імя Этвеша Г.Маркса:

"Журналісты і палітыкі шакіраваны нечаканым уварваннем у іх прыватнае жыццё нелінейнай фізікі, квантавай механікі і ядзерных тэхналогій. Грамадзяне (і што яшчэ горш — палітыкі і генералы) вымушаны прымаць (дэмакратычныя ці таталітарныя) рашэнні па пытаннях, сутнасць якіх яны разумеюць далёка не поўнасцю. [illegible] ДНК — генетычныя маніпуляцыі). [illegible]"

[illegible]

У многіх краінах экалагічны рух [illegible]

У тым жа кантэксце гучаць і словы [illegible] міністра адукацыі Бельгіі спадарыні Анкелінкс: "Базіснае навучанне навукам [illegible] многіх з[illegible], што іх прымушаюць глядзець на свет чужымі вачамі". Настаўнік фізікі з гімназіі шведскага горада Варберг Альф Ульм таксама лічыць, што "павінна быць сувязь адукацыі са штодзённым жыццём [illegible]".

Каб мяне не абвінавацілі ў еўрацэнтрызме, прывяду яшчэ пункт гледжання прафесара А.П.Фрэнча (Масачусецкі тэхналагічны інстытут, ЗША): "Зніжэнне колькасці студэнтаў, якія спецыялізуюцца ў галіне фізікі, — безумоўна, сур'ёзная праблема. [illegible] Нам як фізікам можа не падабацца спосаб, якім там прадстаўлена квантавая тэорыя, але ён прывабнейшы для студэнтаў, чым брускі, што слізгаюць па нахільнай плоскасці".

Я ведаю, што ёсць моцныя разыходжанні думак наконт таго, што павінна, калі наогул павінна, рабіць у існуючай сітуацыі. [illegible]

Такім чынам, мы выйшлі на абмеркаванне змястоўнага і метадычнага аспектаў навучання фізікі як аднаго з ключавых звёнаў у ланцужку праблем пад назвай "Успрыманне навукі грамадствам".

"Аднак, — як гаворыць папулярны тэлевізійны аглядальнік, — на сёння ўсё".

Яўген ТАЛКАЧОЎ,
прафесар, доктар фізіка-матэматычных навук.

Юбілеі

З добрым патэнцыялам

Паўвекавы юбілей сярэдняй школы № 16 Барысава адзначылі педагагічны і вучнёўскі калектывы навучальнай установы. [illegible]

Шэсць гадоў школа ўтрымлівае першае месца ў гарадскіх алімпіядах, а навучэнцы са старэйшых класаў з годнасцю прадстаўляюць яе і горад на навукова-практычных канферэнцыях, абласных і рэспубліканскіх алімпіядах. Настаўнікі школы — пастаянныя ўдзельнікі і пераможцы гарадскога конкурсу педагагічнага майстэрства "Настаўнік года".

[illegible]

На перспектыву школа працуе над рэалізацыяй профільнага навучання [illegible] Таксама рэалізуецца праграма "Адраджэнне нацыянальных традыцый і культуры".

Гэта далёка не поўны арсенал дзейнасці педагогаў сярэдняй школы № 16, калектыву перспектыўнага, з добрым творчым патэнцыялам.

Алена РАМАНАВА.

Аляксандр ПАДЛУЖНЫ:

"Пуцяводнай ніткі сёння для гуманітарыяў няма"

Акадэмік Аляксандр Іосіфавіч Падлужны ўзначальвае Аддзяленне гуманітарных навук і мастацтваў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі з мая 1997 года. У склад аддзялення ўваходзяць восем навукова-даследчых устаноў: Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы, Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа, Інстытут сацыялогіі, Інстытут філасофіі, Інстытут дзяржавы і права.

У аддзяленні на 1 студзеня 2000 года працавалі 463 навуковыя супрацоўнікі, з іх 80 дактароў навук і 209 кандыдатаў навук. Аддзяленне вядзе даследаванні па навуковых напрамках, якія суадносяцца з назвамі навуковых устаноў.

— Аляксандр Іосіфавіч, вы кіраўнік аднаго з самых цікавых аддзяленняў — гуманітарнага. Якія змены і з'явы адбываюцца сёння ў ім на рубяжы стагоддзяў і тысячагоддзяў?

— Вельмі важная падзея — пераход у новае тысячагоддзе. І да гэтага наша аддзяленне рыхтавалася даўно. Трэба адзначыць, што нядаўна мы святкавалі яшчэ і 70-годдзе НАНБ. Хаця цяпер узнікла думка, што не 70-годдзе трэба было святкаваць. Акадэмія, як вядома, стваралася на базе і шляхам пераўтварэння з Інстытута беларускай культуры. А інстытут гэты ўзнік у 1921 годзе. Таму ў 2001 мы можам адзначыць яшчэ адзін юбілей Акадэміі навук — 80-годдзе.

У гонар гэтых дат мы падрыхтавалі вялікую кнігу — "Беларусь на парозе тысячагоддзяў". У яе стварэнні ўдзельнічалі вучоныя самых розных гуманітарных спецыяльнасцей. І не толькі акадэмічныя. Прынялі ўдзел у складанні кнігі гісторыкі з Белдзяржуніверсітэта і іншых устаноў. Аўтары імкнуліся паказаць гісторыю нашай краіны ад старажытнасці да сённяшніх дзён. Адна з частак яе будзе прысвечана прагрэсу ў Беларусі, у тым ліку гуманітарнай накіраванасці. Гэта значыць, што ў кніжцы падрабязна разглядаецца прагрэс у галіне літаратуры і мовы, розных відаў мастацтва ад пачатку іх узнікнення да нашага часу. Досыць шырока мы асвятлілі таксама пытанне аб станаўленні і развіцці беларускай навукі, розных галін прыродазнаўчых і тэхнічных навук, а не толькі гуманітарнай сферы. Ёсць у кнізе невялікі раздзел, дзе аўтары паспрабавалі зазірнуць нават праз парог тысячагоддзя, прыкінуць, што там будзе далей.

Зараз усе падкрэсліваюць, што мы знаходзімся ў пераходным перыядзе. Праўда, не зусім ясна, да чаго мы пераходзім. Тым не менш, можна прадбачыць развіццё і сацыяльнай структуры грамадства, і эканомікі, і наогул убачыць нейкую перспектыву для нашай краіны. Вось такую карціну мы спрабавалі намаляваць у нашай кнізе, якая ўжо знаходзіцца ў друкарні. На жаль, па некаторых прычынах мы не змаглі забяспечыць выданне адпаведнымі ілюстрацыямі. Але кніга і так выйшла вельмі вялікая: больш за 40 друкаваных аркушаў. Магу сказаць адно: чытаць яе будзе дастаткова лёгка, бо аўтары імкнуліся пазбягаць палемікі і складанасцей у перадачы зместу. Чымсьці кніга нагадвае вучэбную літаратуру ў тым сэнсе, што апісваюцца толькі тыя гістарычныя з'явы, якія добра даследаваны і сумнення ні ў кога не выклікаюць. Вось такой працай мы завяршаем 2000 год.

Што да нашага аддзялення, то ў апошнія гады Прэзідыум НАНБ удзяляе нам значна больш увагі.

— З чым гэта звязана?

— У ранейшыя часы (пры савецкай уладзе) аддзяленне трымалі трошкі ў цяні. Тады на першым плане быў навукова-тэхнічны прагрэс, і, безумоўна, дысцыплінам прыродазнаўчых і тэхнічных галін навукі надавалася большая ўвага. З грамадскімі навукамі ўсё было ясна... Карыфеі — Карл Маркс, Фрыдрых Энгельс, Уладзімір Ленін, кожны Генеральны сакратар Камуністычнай партыі Савецкага Саюза — вызначалі развіццё гуманітарных навук на працягу стагоддзя. Але ў канцы 80-х — пачатку 90-х сітуацыя ў гуманітарных навуках рэзка змянілася. Цяпер вучоным прыходзіцца вывучаць стан грамадства, грамадскую думку, усё, што даступна для назірання, і рабіць пэўныя вывады. Ніякай пуцяводнай ніткі сёння для гуманітарыяў няма. Яны самі фактычна павінны фарміраваць грамадскую свядомасць і спрыяць прагрэсіўнаму развіццю нашага грамадства. Менавіта вучоныя займаюцца сёння пошукамі выйсця з таго крызісу, які ахапіў не толькі эканоміку, але і наогул грамадства. Пракруставага ложа, у якім раней знаходзіліся гуманітарыі, цяпер няма. Прасторы для даследаванняў стала непамерна больш. Разнапланавасць і свабода выяўлення даюць цяпер разгон творчай думцы.

— Ці не падштурхнула гэта вучоных да перамен у структуры акадэміі?

— Сапраўды, дзякуючы ўзнікненню новых навуковых напрамкаў даследаванняў і пашырэнню тых, што існавалі раней, у аддзяленні з'явіліся ўстановы, якіх пры савецкай уладзе не было. Да прыкладу, створаны Інстытут сацыялогіі. Зразумела, што вынікі даследаванняў сацыёлагаў цікавыя для кіраўніцтва краіны і для кожнага вучонага, таму што вывучаюць яны жывы матэрыял. Галоўны аб'ект даследаванняў — чалавек, яго адносіны з іншымі людзьмі, адносіны да вытворчасці і г.д.

У 2000 годзе адкрыты Інстытут дзяржавы і права. Вы ж ведаеце, што раней законы саюзных рэспублік пераважна фарміраваліся і абапіраліся на саюзныя законы. Цяпер жа мы аказаліся сам-насам з грамадствам. Кіраўніцтва нашай краіны таксама нейкім чынам хоча ўрэгуляваць адносіны з дапамогай законаў. Дзеля гэтага і створаны спецыяльны навуковы цэнтр — Інстытут дзяржавы і права. Раней былі толькі аддзелы прававога напрамку, а сёння гэта ўжо самастойны інстытут, у якога велізарныя перспектывы даследаванняў.

Цікавыя працэсы цяпер адбываюцца ў галіне вывучэння Вялікай Айчыннай вайны. На жаль, у Акадэміі навук на сённяшні дзень не прадстаўлена сусветная гісторыя... Тым не менш многія пытанні пераглядаюцца: адсюль шмат спрэчак у гістарычнай навуцы. Звычайна, калі чалавека доўга трымаць, каб ён хадзіў толькі па адной дошчачцы, а потым раптам дазволіць крочыць у любым напрамку, свабодна, узнікае вельмі вялікая разнастайнасць думак. Адсюль і незадаволенасць, сярод вучоных ідуць гарачыя спрэчкі. Відаць, гэтыя спрэчкі будуць працягвацца. Галоўнае, каб яны праходзілі ў навуковым рэчышчы.

— Як бачым, сёння ў галіне гуманітарных навук адбываюцца выключна важныя працэсы: новыя напрамкі, новыя інстытуты...

— ...і абнаўленне гісторыі. Гэта, напрыклад, адбываецца сёння ў галіне літаратуразнаўства. Пры савецкай уладзе многія прозвішчы беларускіх пісьменнікаў нельга было нават успамінаць у сувязі з рэпрэсіямі 30-х гадоў. Большасць з іх сёння аднаўлены ў сваіх правах, і таму Інстытут літаратуры выдаў ажно шасцітомнік біяграфій пісьменнікаў, якія працавалі ў беларускай літаратуры ад яе пачатку да нашых дзён. Многія не маглі нават уявіць, што на Беларусі было столькі пісьменнікаў. Як бачым, змяняецца і гісторыя беларускай літаратуры. Цяпер вучоныя з Інстытута літаратуры пішуць, калі можна так сказаць, новую гісторыю беларускай літаратуры, больш поўную.

— Відаць, і ў філосафаў цяпер з'явілася значна больш навуковых задач?

— У савецкі час задача філосафаў была вельмі простая. Адбыўся чарговы пленум ЦК ці з'езд партыі, прыняты рашэнні, іх трэба з навуковага пункту погляду данесці да шырокіх мас, ды і самім разабрацца, што там было новага нагаворана. Цяпер усё змянілася. Адзін час нават лічылася, што ніякай ідэалогіі не патрэбна. Пасля спахапіліся. Ленін, відаць, сапраўды меў рацыю: ідэалогія існуе абавязкова. І кіраўніцтва краіны, і самі філосафы адчулі, што гэтае пытанне стаіць вельмі востра. Але ідэалогію трэба распрацаваць. Яе нельга напісаць, седзячы за сталом. Былі, канешне, і такія спробы, але яны аказаліся няўдалымі. Сама тэорыя ідэалогіі павінна распрацоўвацца філосафамі, якія аналізуюць жыццё чалавека ў грамадстве, яго грамадскія погляды.

Яшчэ адна праблема, якой пры савецкай уладзе не было, — праблема рэлігійных канфесій. Раней мы ведалі, што ёсць праваслаўныя і каталікі, а цяпер у нашай краіне больш чым 20 канфесій. З'яўляюцца новыя рэлігійныя плыні, да якіх далучаецца наша моладзь, а мы іх наогул не ведаем. А гэта ж таксама філасофія! Не вывучана яшчэ і пытанне ўзаемаадносін паміж канфесіямі, уплыў рэлігійных поглядаў на жыццё кожнага чалавека і ў цэлым на грамадства.

— Вялікі пласт даследаванняў, які закранае не толькі гісторыю Беларусі, але і жыццё кожнага грамадзяніна краіны, тычыцца, мабыць, і напрацовак вучоных Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы?

— Няма ў свеце іншага навуковага цэнтра, які б так дэталёва займаўся вывучэннем асаблівасцей беларускай спадчыны. Фальклор — гэта таксама выражэнне думак і імкненняў менавіта народных мас, народа як сукупнасці, як этнасу. Трэба сказаць, што супрацоўнікі гэтага інстытута за апошняе дзесяцігоддзе дасягнулі вельмі значных вынікаў. І поспехі іх былі заўважаны. Вучоныя атрымалі шмат дзяржаўных прэмій Рэспублікі Беларусь, болей чым хто ў нашым аддзяленні. Інстытут вядзе таксама даследаванні ў галіне сучаснага мастацтва і антрапалогіі.

— На фоне тых задач, якія існуюць перад вучонымі гуманітарнага аддзялення, вядома ж ёсць і нейкія цяжкасці?

— Адна з першых праблем: ва ўсіх інстытутах кадры старэюць, а не маладзеюць. Гэта значыць, што сярэдні ўзрост навуковых супрацоўнікаў увесь час узрастае. І існуе такая пагроза, што навуковая традыцыя можа некалі перарвацца. Маладыя не ідуць у навуку па розных прычынах. І адна з іх — аплата працы, хоць указам Прэзідэнта ў сярэднім заработная плата павышана на каэфіцыент 1,7. Але, па-першае, выканаць гэты ўказ вельмі цяжка: грошай увесь час не хапае. Асабліва ў пачатку года і ў канцы. Па-другое, навука — гэта не мёд, там трэба працаваць і быць вельмі і вельмі ўпартым і настойлівым. Канешне, лепш жывецца ў сістэме акадэміі тым, хто мае вучоныя ступені і званні. Аднак даюцца яны з вялікай цяжкасцю. Магу адзначыць яшчэ і трэцюю прычыну: большасць з інстытутаў гуманітарнага аддзялення фемінізуецца, гэта значыць узрастае працэнт жанчын у навуковым асяроддзі, асабліва ў мовазнаўстве, літаратуры, этнаграфіі і фальклоры. Як вядома, у жанчыны рана ці позна з'яўляюцца дзеці, і з навуковай працы выпадае два альбо тры гады...

— Як вы адзначылі, сёння кіраўніцтва акадэміі, у прыватнасці Прэзідыум НАНБ, значна больш увагі надае даследаванням вучоных Аддзялення гуманітарных навук. Якую дапамогу Прэзідыум аказвае навукоўцам?

— Што тычыцца матэрыяльнага забеспячэння, дык яно трошкі палепшылася. Прэзідыум у апошнія гады выдзяляе нам пэўныя сродкі на друкаванне нашай прадукцыі: манаграфій, атласаў, кніг. Таму што цяпер, не маючы грошай, вельмі цяжка апублікаваць вынікі сваіх даследаванняў. Нядаўна мы атрымалі дапамогу і ў набыцці аргтэхнікі, у прыватнасці, камп'ютэраў. Цяпер у нашым аддзяленні няма такога інстытута, які б не карыстаўся камп'ютэрамі. І не толькі ў плане замены пішучай машынкі, што таксама важна, але і для матэматычнай апрацоўкі статыстычнай і іншай інфармацыі. Гэта, несумненна, паскарае працэс даследаванняў.

— Аляксандр Іосіфавіч, вы расказалі, якія працэсы сёння адбываюцца практычна ва ўсіх інстытутах аддзялення. Давайце зазірнём яшчэ і ў Інстытут мовазнаўства, якім вы непасрэдна кіруеце. Сучасныя перамены неяк паўплывалі на стан роднай мовы беларусаў?

— Інстытут мовазнаўства ў першую чаргу займаецца беларускай мовай. І раптам яна яшчэ стала дзяржаўнай. Змяніліся і падыходы, бо перш за ўсё літаратурную беларускую мову яшчэ трэба добра вывучыць і пэўным чынам рэгламентаваць. Назіраецца разнабой у правапісе, граматыцы, словаўжыванні. Змяняецца лексіка, якая з'яўляецца агульнай з рускай мовай, польскімі або ўкраінскімі словамі. Патрэбна вывучаць працэсы гэтага перыяду. Неабходна распрацаваць для грамадства пэўныя рэкамендацыі па правапісе, граматыцы, лексіцы. Бо калі разнабой будзе працягвацца, то мова паступова пачне губляць свае пэўныя якасці, уласцівыя літаратурнай мове. Дарэчы, такія ж моўныя працэсы назіраюцца і на Украіне, і ў Расіі.

По мове наша краіна названа Беларусь, таму беларускую мову трэба ўсяляк захоўваць і берагчы. З гэтай мэтай мы фактычна завяршылі падрыхтоўку карэктываў у правапісе. Хутка будзе выдадзены вялікі нарматыўны слоўнік, які ахоплівае каля 125 тысяч слоў. У ім будзе адлюстравана напісанне слоў, прадстаўлены розныя формы зменных слоў, вымаўленне. Плануем выдаць таксама акадэмічную граматыку. Думаем, што сваёй працай робім карысную справу.

— Поспехаў вам на гэтай нялёгкай ніве!.

— Дзякуй за добрыя пажаданні!

Гутарку вяла
Сняжана МІХАЙЛОЎСКАЯ.

Фота Зінаіды МІШУРА.

Лексіс

Караткевіч разважыць?

Ліст Марыны Мікалаеўны Макшыцкай, дасланы на маё імя літаральна праз пару дзён пасля выхаду апошняга "Лексіса", кранула не толькі тым, што незнаёмы мне чалавек пастаўіўся да праблемы нацыянальнай ментальнасці гэтаксама, як і я. Допіс прыемна здзівіў увагай, дасведчанасцю, пашанай да роднай мовы і літаратуры. Ці шмат знойдзецца ў нас такіх настаўнікаў сярод негуманітарыяў?

І хоць дыскутаваць па досыць вузкім мовазнаўчым пытанні газеце наўрад ці мэтазгодна, досвед настаўніцы, упэўнена, дасць добрую спажыву для роздуму спецыялістам. Уладзімір Сямёнавіч Караткевіч, на якога спасылаецца аўтарка пісьма, быў, як вядома, не толькі выдатным знаўцам гісторыі, але меў яшчэ і глыбокія філалагічныя веды. Пра гэтую эрудыцыю пісьменніка ходзяць легенды.

Зрэшты, прыватны па форме ліст (згоду на яго публікацыю я атрымала ад Марыны Мікалаеўны па тэлефоне) будзе цікавы не толькі спецыялістам-мовазнаўцам...

Тамара КАРОТКАЯ,
рэдактар аддзела навукі "Настаўніцкай газеты"

...Піша вам вясковая настаўніца фізікі, якая любіць беларускую мову. Я ўважліва сачыла за дыскусіяй, што распачалася на старонках "Настаўніцкай газеты" паміж П.У.Сцяцко і І.Я.Лепешавым. Мне вельмі спадабаўся ваш артыкул "Крыху пра асаблівасці нацыянальнага характару" ад 16 студзеня і тое, як вы нагадалі да месца словы Уладзіміра Караткевіча. Караткевіч — адзін з самых любімых мною беларускіх аўтараў. Яго творы я перачытваю шмат разоў і знаходжу ў іх заспакаенне і надзею на годнае будучае сваёй радзімы, народа, мовы.

Рашылася я вам напісаць, бо, мне здаецца, Ул.Караткевіч можа развавжыць і мовазнаўчую дыскусію пра "дзяўбці" і "кляваць". У рамане "Каласы пад сярпом тваім" (стар. 127 т. 5 у зборы твораў у васьмі тамах, Мінск, "Маст. літ-ра", 1989 г.) Віктар Каліноўскі размаўляе з Алесем Загорскім пра беларускую мову і словы, якія паступова губляюцца з яе, і прыводзіць шматлікія прыклады такіх слоў з сапегавых лістоў, што ён вывучае. Караткевіч піша: "... "клявец" — востры молат, каб насякаць жорны. Забылі!

— Чаму? — сказаў Алесь. — У нас і цяпер клявец. Падчас паўстання мужыкі і ім валяць".

У дзяцінстве я чула слова "клявец" ад сваёй прабабулі, але яе ўжо даўно няма, і запытацца няма ў каго.

Тады, калі "клявец" — молат, то ўдараць ім — "кляваць". Можа, сапраўды, яны аднолькава раўнапраўныя ў нашай мове — "кляваць" і "дзяўбці". Толькі "дзяўбці" лепш дзюбай, а носам можна і "кляваць"?

А ўвогуле я лічу, што нам усім — і настаўнікам, і навукоўцам, і журналістам — трэба разам працаваць над тым, каб добрае валоданне беларускай мовай стала сярод моладзі не менш прэстыжным і важным, чым валоданне англійскай ці камп'ютэрам.

Марына МАКШЫЦКАЯ,
настаўніца Грэскай сярэдняй школы Слуцкага раёна.

Адзіны ў краіне

Музеі ў нашым грамадстве маюць шырокае прызначэнне. Адны з іх развіваюць эстэтычны і мастацкі густ, другія носяць краязнаўчы характар, трэція знаёмяць з гісторыяй. Да ліку апошніх належыць музей фізкультуры і спорту. Дарэчы, адзіны ў нашай краіне.

Сваю дзейнасць музей фізкультуры і спорту распачаў 1 студзеня 1985 года, ён быў арганізаваны Дзяржаўным камітэтам па спорце. Асноўная экспазіцыя музея была сабрана супрацоўнікамі Навукова-метадычнай бібліятэкі па фізічнай культуры і спорце.

Сёння музей фізкультуры і спорту, які знаходзіцца ў Мінску ў будынку Акадэміі фізічнага выхавання і спорту па адрасе: пр-т Ф.Скарыны, 49, — гэта невялікае памяшканне з дзвюма заламі, але змяшчае ў сабе ўсю гісторыю беларускага спорту. Першая зала знаёміць наведвальнікаў з гісторыяй зараджэння і развіцця Алімпійскіх гульняў, з развіццём фізкультуры і спорту на тэрыторыі Беларусі ў даваенны, ваенны, пасляваенны перыяд, у цяперашні час.

Напрыклад, мне цікава было даведацца, што толькі пасля 1919 года фізкультура на Беларусі атрымала дзяржаўнае прызнанне, і пачалі ствараццa ваенна-спартыўныя клубы. Тут можна ўбачыць шмат узнагарод: дыпломаў, медалёў, кубкаў нашых выдатных спартсменаў, спартыўных каманд, клубаў (узнагароды вядомага беларускага фехтавальшчыка А.А.Раманькова). Музеем ушаноўваецца памяць вядомых беларускіх спартсменаў, якія ўжо, на жаль, пайшлі ад нас. Гэта, напрыклад, А.І.Юлін — заслужаны майстар спорту БССР, заслужаны трэнер СССР і Беларусі (лёгкая атлетыка, бег), удзельнік алімпіяды ў Хельсінкі 1952 года. Таксама ўшаноўваюцца імёны тых, хто зрабіў вядомай Беларусь у галіне спорту ў апошнія гады: В.Шчэрба (гімнаст), В.Корбут (гімнастка), І.Жалязоўскі (канькабежны спорт), Н.Зверава (тэніс).

Другая зала прысвечана алімпіядам. Экспазіцыя гэтай залы мае назву "Ад Афінаў да Сіднэя". Цікавасць выклікаюць архіўныя звесткі. Напрыклад, у 1912 годзе ў час алімпіяды ў Стакгольме спецыяльны залаты медаль з рук шведскага караля атрымаў ураджэнец Гродна Караль Румель. Ён быў членам зборнай Расіі па конным спорце. А ў 1924 годзе Караль атрымаў бронзавы алімпійскі медаль па конным спорце, але ў складзе зборнай Польшчы. У гэтай зале наведвальнікам раскажуць пра беларускіх алімпійскіх чэмпіёнаў, пакажуць асабістыя рэчы некаторых з іх. Асобнае месца ў плеядзе алімпійскіх чэмпіёнаў нашай краіны займае гімнаст Віталь Шчэрба, які ў 1992 годзе на алімпіядзе ў Барселоне заваяваў 6 медалёў.

Фонды музея папаўняюцца дзякуючы намаганням дырэктара музея Валянціны Леанідаўны Яфімавай, якая наладжвае кантакты з нашымі алімпійцамі, чэмпіёнамі. Дзейнасць музея падтрымлівае і Міністэрства фізкультуры і спорту.

Асноўнымі наведвальнікамі музея з'яўляюцца школьнікі (асабліва на канікулах), студэнты, навучэнцы каледжаў і вучылішчаў. За 2000 год музей наведала каля 1800 чалавек. Гэта добры паказчык таго, што моладзь не толькі займаецца спортам, але і цікавіцца яго гісторыяй.

Вольга ДУБОЎСКАЯ.

Вазьміце на заметку

Па радыяцыйнай бяспецы, гігіене і экалогіі

У "Настаўніцкай газеце" № 112 ад 26 кастрычніка быў надрукаваны артыкул "Новая педагагічная задача? Так!", у якім творчая група навукоўцаў, педагогаў, псіхолагаў, медыкаў, арганізатараў адукацыі абгрунтавана паказала неабходнасць экалагічнай і радыяцыйна-лагічнай адукацыі дзяцей, якія жывуць у раёнах з радыенуклідным забруджаннем. Такіх раёнаў 55. Тут дзейнічае 751 дашкольная дзіцячая ўстанова, у якіх выхоўваецца больш за 65 тысяч дзяцей, 1 755 агульнаадукацыйных школ, дзе навучаецца больш за 230 тысяч вучняў.

Выхаванне і навучанне ў гэтых раёнах праводзіцца па адзіных праграмах для ўсёй Беларусі. Аднак гэтыя рэгіёны прызнаны рэгіёнамі экалагічнага бедства. Таму выхаванне і навучанне павінна быць скарэкціравана з улікам мясцовых умоў. Дзеці, якія жывуць у раёнах з радыенуклідным забруджаннем, пакутуюць на выразнае псіхаэмацыянальнае напружанне. Значная частка дзяцей мае недастаткова гігіенічныя навыкі, у іх не фарміруецца каштоўнаснае стаўленне да свайго здароўя.

Аўтары прапаноўвалі ўвесці экалагічнае навучанне дзяцей з дашкольнага ўзросту, каб прывіць ім разуменне значнасці здароўя і яго захавання шляхам фарміравання здаровага ладу жыцця з дзяцінства. Для рэалізацыі пастаўленай задачы аўтары артыкула стварылі эксперыментальную праграму выхавання і навучання ў дашкольнай установе па радыяцыйнай бяспецы, гігіене і экалогіі. Прапануемая праграма дыферэнцыравана для дзяцей ранняга ўзросту (ад 1 да 3 гадоў), дзяцей малодшага дашкольнага ўзросту (ад 3 да 4 гадоў), дзяцей сярэдняга ўзросту (ад 4 да 5 гадоў), дзяцей ад 5 да 6 гадоў.

Змест праграмы гігіенічнага і экалагічнага выхавання уключае: агульную характарыстыку дзяцей дадзенага ўзросту; гігіенічнае выхаванне і навучанне; экалагічнае выхаванне і навучанне; фізічнае выхаванне і загартоўванне дзяцей; асветніцкую работу з бацькамі.

Для рэалізацыі пастаўленых задач распрацаваны метадычныя рэкамендацыі "Псіхолага-педагагічная дапамога ў зоне радыяцыйнага кантролю". Метадычныя рэкамендацыі ўключаюць сабой арганізацыйную і змястоўную аснову псіхапрафілактычных заняткаў з дзецьмі дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту. Матэрыял можа быць выкарыстаны выхавацелямі, настаўнікамі, псіхолагамі і іншымі спецыялістамі ў рабоце з дзецьмі, якія пражываюць у зоне радыяцыйнага кантролю, у забеспячэнні прафілактыкі псіхасаматычных захворванняў.

Завяршае навучальна-выхаваўчы комплекс кніжка коміксаў "Радыеэкалогія для малышоў", прыгожа ілюстраваная. Тэксты да коміксаў пісалі дзеці, якія займаюцца ў рэабілітацыйным цэнтры Фрунзенскага раёна Мінска. Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь падтрымала творчую ініцыятыву калектыву, фінансавую падтрымку на выданне згаданага навучальнага комплексу на асновах радыеэкалогіі для дзяцей зрабіў Дзіцячы фонд ААН (ЮНІСЕФ) у Рэспубліцы Беларусь. Гэта — падарунак для дзяцей, якія жывуць у раёнах радыяцыйнага кантролю ад ЮНІСЕФ, які яны атрымалі ў першыя дні новага тысячагоддзя.

Аўтары праграмы з задавальненнем сустрэнуцца з калектывамі дзіцячых дашкольных устаноў, прымуць удзел у пасяджэннях секцый дашкольнага выхавання, рэгіянальных семінарах, пагутараць з педагогамі і бацькамі, адкажуць на пытанні, прачытаюць лекцыі, правядуць практычныя заняткі. Заяўкі на правядзенне семінараў і вучэбныя комплексы просім падаваць у Міністэрства адукацыі А.М.Цярэевай па адрасе: г.Мінск, вул.Савецкая, 9 "Радыеэкалаг".

Школьныя будні

Крок да вялікай культуры

У сярэдняй школе № 20 Барысава, самай вялікай школе горада, 29 профільных класаў па чатырох напрамках: мастацкім, музычна-харавым, харэаграфічным, тэатральным. Школа — з эстэтычным ухілам. Тут 2400 вучняў, больш за 200 педагогаў, якія лічаць, што, развіваючы творчае ўяўленне дзяцей, прывіваючы ім любоў да мастацкай дзейнасці, можна не толькі развіваць густ, але і ўплываць на вучняў, нават засцерагаць іх ад правапарушэнняў.

Хачу расказаць пра педагогаў мастацкай працы. Сёмы год у гэтай школе працуе настаўніцай мастацкай працы В.П.Яскевіч. Акрамя ўрокаў у мастацкіх класах (5 — 10 класы) яна вядзе індывідуальныя заняткі па дэкаратыўна-прыкладным мастацтве, ткацтве (габелены, паясы), кераміцы, батыку, выцінанцы. Настаўніца ўмее вучыць спакойна, цярпліва, настойліва. Як цікава глядзець, калі літаральна на вачах з бясформеннага кавалка гліны ў руках Валянціны Пятроўны нараджаецца кубак, збан ці падсвечнік. Адбываецца цуд, і ў дзяцей паяўляецца жаданне стварыць гэткі ж цуд — тут і зараз жа.

А.А.Станкевіч пяты год вучыць дзяцей лазапляценню, жывапісу на бяросце, займаецца з імі папяровай аб'ёмнай і паўаб'ёмнай пластыкай, вырабам карцін са шпону. Асабліва любяць з ёю працаваць самыя гарэзлівыя хлапчукі. Са сваёй настаўніцай яны забываюць пра свавольствы і гатовы гадзінамі выконваць любое яе заданне. Разам з Аленай Аляксандраўнай падлеткі нарыхтоўваюць у запас лазу, бяросту, засушваюць траву, лісточкі, кветкі, галінкі, карані, іншы прыродны матэрыял. Яна вучыць іх, як усё гэта можна беражна і акуратна захаваць і выкарыстаць у працы.

Мастацкую работу, саломапляценне, аплікацыю з саломкі вядзе Н.В.Штанько, імкнучыся пры гэтым абудзіць у дзяцей цікавасць да любой працы, у тым ліку да той, якая даецца нялёгка. Яна лічыць, што найлепшая форма ацэнкі мастацкай працы — калектыўны прагляд яе. Ён арганізуецца як часовая выстава, а калектыўны аналіз прывучае справядліва і аб'ектыўна ацэньваць сваю працу, працу таварышаў, радавацца не толькі сваёй, але і агульнай удачы. Лепшыя калектыўныя работы па мастацкай працы ўпрыгожваюць школьныя калідоры, кабінеты, залы, вестыбюль, сталовую, класныя пакоі.

Н.В.Сярмяжка вучыць дзяцей мастацкай працы, аплікацыям са скуры, вырабу дзівоснай па прыгажосці біжутэрыі са скуры. Пад яе кіраўніцтвам юныя майстры вучацца рабіць карціны з выкарыстаннем скуры, саломкі, караляў, бісеру. Мала таго, што настаўніца вучыць юных, сама яна таксама вучыцца завочна ў педінстытуце на трэцім курсе. Наталля Віктараўна ўпэўнена, што здольнасць разумець і адчуваць прыгожае паспяхова развіваецца тады, калі вучань сам актыўна ўдзельнічае ў выставах, конкурсах, паказах на бацькоўскіх сходах — гэта дапамагае развіццю творчых здольнасцей, самасцвярджэнню. Наталля Валер'еўна лічыць:

— Для арганізацыі заняткаў з дзецьмі па інтарэсах неабходна ўзаемаразуменне з бацькамі. Менавіта ў сям'і ў дзіцяці нараджаюцца розныя інтарэсы і здольнасці. Таму адсутнасць адзінства і зладжанасці ў дзеяннях педагогаў і бацькоў з'яўляецца сур'ёзнай перашкодай у фарміраванні гарманічнай, творчай асобы.

У сярэдняй школе № 20 сістэматычна праходзяць бацькоўскія сходы, на якіх іх знаёмяць з работамі дзяцей, з іх дасягненнямі. Педагогі вучаць бацькоў паважліваму стаўленню да інтарэсаў дзяцей, якімі б наіўнымі і простымі яны ні былі. Тактоўна звяртаюць увагу бацькоў на тое, што нельга абыякава адносіцца да любога праяўлення творчасці, нельга крытыкаваць дзіцячыя работы. Павярхоўныя заўвагі могуць выклікаць нежаданне працягваць работу; нельга навязваць дзецям сваё бачанне свету і разуменне мастацтва; нельга выкідваць дзіцячыя работы на вачах у дзяцей. Работа з бацькамі ажыццяўляецца педагогамі школы і індывідуальна, у залежнасці ад умоў і магчымасцяў канкрэтнай сям'і. Педагогі знаёмяць бацькоў з літаратурай, даюць канкрэтныя рэкамендацыі, запрашаюць на ўрокі мастацкай працы.

У школе помняць пра тое, што вынікі развіцця творчых здольнасцей дзяцей залежаць ад прафесійнай падрыхтоўкі педагогаў, таму пастаянна праводзіцца метадычная работа, якую каардынуе Л.І.Бясхлебная — намеснік дырэктара па эстэтычным выхаванні. У метадычным кабінеце сабрана і сістэматызавана спецыяльная літаратура па эстэтычным выхаванні і мастацкай працы. Назапашваюцца лепшыя канспекты ўрокаў, чарцяжы вырабаў, макеты дапаможнікаў і абсталявання.

Тут часта праходзяць цікавыя сустрэчы з майстрамі ручной працы камбіната прыкладнога мастацтва, фабрыкі мастацкіх вырабаў. Стала традыцыяй правядзенне выстаў дзіцячай творчасці. Дзеці ездзілі на экскурсіі ў Беларускі універсітэт культуры, у мінскае Вышэйшае мастацкае вучылішча імя Глебава, у Мірскае рэстаўрацыйнае вучылішча, у бабруйскі Вышэйшы мастацкі каледж.

Слушна гавораць, што шлях чалавека да вялікай культуры пачынаецца са школьнага парога, з педагогаў, якія вядуць у свет прыгажосці. Усё, чаму тут вучаць дзяцей, спатрэбіцца ім у жыцці.

Святлана СМОЛЬСКАЯ.

Экспрэс–падручнік

Чалавек. Грамадства. Дзяржава

Вучэбны дапаможнік для 9 класа агульнаадукацыйнай школы з беларускай мовай навучання пад рэдакцыяй доктара філасофскіх навук прафесара Ю.А.Харына

(Працяг. Пачатак у №№ 3, 4, 8)

§ 4. Чалавек, які пазнае

Пачуцці і думка

Сярод чалавечых патрэбнасцей адной з найважнейшых заўсёды была патрэбнасць у ведах. У ведах людзі чэрпаюць для сябе новыя сілы. Без спасціжэння навакольнага асяроддзя яны не ў стане забяспечыць сваю жыццядзейнасць. *Набыццё ведаў* і іх назапашванне называецца пазнаннем. Гата складаны працэс. У ім шмат складаючых.

Зыходным пунктам у працэсе пазнання з'яўляюцца нашы *пачуццёвыя ўражанні* - адчуванні і ўспрыняцці. Яны ўзнікаюць у выглядзе вобразаў, калі, напрыклад, мы разглядаем прадметы, чуем гукі і галасы, адрозніваем пахі і музычныя мелодыі. Своеасаблівай формай такога *пачуццёвага пазнання* з'яўляюцца таксама ўяўленні. Іх мы атрымліваем пры дапамозе прыпамінання і фантазіі.

Паспрабуйце ўявіць сабе каго-небудзь з людзей. Ну як? У вас, напэўна, перш за ўсё ўзнік вобраз маці ці бацькі, брата, сястры ці сябра, знаёмага ці проста пешахода, які чым-небудзь запомніўся вам на вуліцы. А вось калі б вас папрасілі адказаць на пытанне "Што такое чалавек?", то тут трэба было б выкарыстаць іншыя веды. Яны існуюць у формах так званага *рацыянальнага пазнання*. І, каб адказаць на толькі што пастаўленае пытанне, неабходна не проста ахарактарызаваць прыкметы якога-небудзь аднаго з людзей, а вызначыць паняцце чалавека.

***Паняцце** — гэта найважнейшая форма мыслення.* У ім адлюстроўваюцца веды аб галоўных уласцівасцях прадмета. Даць адказ на пытанне "Што такое чалавек?" -значыць, найперш, паказаць на асноўныя «колы» яго быцця: чалавек — гата сацыяпрыродная, псіхадухоўная істота.

Апрача паняццяў да форм мыслення адносяцца таксама меркаванні і вывады. З іх дапамогай дасягаюцца больш глыбокія і ўсебаковыя веды аб сучаснасці.

Вопыт і тэорыя

У нашым звычайным жыцці пачуццёвае і рацыянальнае ў пазнанні звычайна не падзяляюцца, яны ўзаемазвязаны і знаходзяцца ў адзінстве адзін з адным. Свае ўласныя веды мы набываем з розных крыніц. На аснове асабістага вопыту ў чалавека назапашваюцца элементарныя, але для яго, бывае, надзвычай важныя звесткі аб з'явах прыроды, аб сабе і іншых людзях, аб іх узаемадзеяннях і адносінах. Ад старэйшага пакалення да малодшага перадаюцца сістэмы каштоўнасцей і нормы паводзін, працоўныя навыкі, мова, звычаі, традыцыі.

Шмат што ў свеце мы спасцігаем праз мастацтва. У мастацкіх вобразах выяўляюцца самыя тонкія адценні чалавечых адносін, факты гісторыі і прыгажосць прыроды. Некаторыя веды, якія неабходны людзям, змяшчаюцца, канечне, і ў рэлігійнай свядомасці, у міфалогіі, у філасофіі.

І ўсё ж толькі ў навуцы пазнавальнае дзеянне паўстае ў яго "чыстым выглядзе". *Менавіта навука прызначана задавальняць нашы патрэбнасці ў ведах.*

Аднак даследаванні вучоных сёння ўжо не вычэрпваюцца толькі формамі пачуццёвага і рацыянальнага пазнання. Каб пранікнуць у глыбіні светабудовы, вылучыць сутнасць рэчаў, знайсці законы прыроды, патрэбны яшчэ своеасаблівыя эмпірычныя (ад *грэч.* empeiria — вопыт) намаганні і тэарэтычныя сродкі.

У 1934 г. савецкі фізік А. А. Чаранкоў зрабіў выдатнае адкрыццё. Вопытным шляхам ён вызначыў, што чыстыя вадкасці праяўляюць свячэнне, калі на іх уздзейнічаць промнямі своеасаблівага тыпу. У 1937 г. вядомыя вучоныя І.Я. Там і І.М. Франк растлумачылі адкрытую Чаранковым з'яву. Яны паказалі, што крыніцай выпраменьвання з'яўляюцца электроны. Калі электрычна зараджаная часціца рухаецца ў асяроддзі з хуткасцю, якая перавышае хуткасць распаўсюджвання ў ім святла, то такая часціца сама выпраменьвае святло. Шматлікія эксперыменты поўнасцю пацвердзілі вынікі, якія атрымаў Чаранкоў, і тэорыю гэтай з'явы. Гэтыя тры вучоныя былі адзначаны Нобелеўскай прэміяй.

Свячэнне, якое адкрыў Чаранкоў, стала магутнай зброяй даследаванняў у фізіцы касмічных прамянёў, а таксама пры эксперыментах на паскаральніках, якія даюць часціцы вялікіх энергій. Эфект Чаранкова выкарыстоўваецца ў атамнай энергетыцы і на касмічных караблях.

Галоўная мэта эмпірычнага ўзроўню навуковага даследавання — устанаўленне фактаў. Гэта ўласцівасці рэчаў, якія можна назіраць, вымяраць ці вылучаць у эксперыменце. А задача *тэорыі* — іншая. Яна прызначана *аб'яднаць у сістэму розныя факты, растлумачыць іх.* Калі пры гэтым яшчэ тэорыя можа быць праверана на практыцы, то ў выніку ўсяго працэсу даследаваняя выпрацоўваюцца навуковыя сапраўдныя веды.

Якія веды з'яўляюцца ісцінай?

Нашы веды разнастайныя. Але не ўсе з іх можна назваць сапраўднымі. Існуюць і недакладныя веды, погляды, здагадкі, меркаванні. У навуковых даследаваннях шырока выкарыстоўваюцца *гіпотэзы*, сярод людзей распаўсюджаны фантазіі, вымысел, памылкі, хітрасць, падман. Атрымліваецца, што яшчэ невядома, якіх ведаў у нас з вамі больш.

Самі рэчы ці чалавечыя дзеянні - ні сапраўдныя, ні памылковыя. Сапраўднай можа быць толькі наша думка аб гэтых прадметах. І то, далёка не ўсякая. Сапраўднымі з'яўляюцца толькі тыя меркаванні ці выказванні, якія адпавядаюць рэчаіснасці. Яшчэ Платон у свой час заўважыў: "...Той, хто гаворыць аб рэчах у адпаведнасці з тым, якія яны ёсць, гаворыць ісціну, той жа, хто гаворыць аб іх інакш,— хлусіць...".

Выказваць сапраўдныя меркаванні аб рэчах не так проста. Чаму? Паперпіае, таму, што прадметы самі па сабе вельмі складаныя і спасцігнуць іх шматлікія якасці даволі цяжка. Па-другое, гатыя прадметы могуць мяняцца ў розных сувязях з іншымі рэчамі. Вось некалькі прыкладаў.

Усе мы ведаем, што два на два — чатыры. Але давайце сальём у пасудзіне 2 л вады і 2 л спірту. І што ж будзе? А атрымаецца ўжо не па табліцы множання. У вашай пасудзіне сумесі будзе 3,8 л. Значыць, і ў арыфметыцы мы сустракаемся з ісцінамі, якія ў далучэнні да канкрэтнага выпадку аказваюцца не зусім дакладнымі, толькі прыблізна сапраўднымі, а гэта значыць *адноснымі*.

Усім дакладна вядома, што вада кіпіць пры 100° С. Гата сцвярджанне фізікі і ў гэтым выпадку яно з'яўляецца *аб'ектыўнай ісцінай*. Што значыць аб'ектыўная ісціна? А тое, што змест дакладных выказванняў не залежыць ні ад мяне, ні ад каго-небудзь з нас, ні ад чалавецтва ў цэлым. Аднак усім вядома і тое, што ў гарах у сувязі са зніжэннем атмасфернага ціску тэмпература кіпення вады мяняецца.

Атрымліваецца, што сама аб'ектыўная ісціна можа і павінна ўдакладняцца, што яна з'яўляецца сапраўднай толькі пры пэўных умовах. Тым самым ісціна канкрэтная, а не абстрактная. І думка, дакладная ў адным выпадку, можа ў іншы час і ў іншым месцы станавіцца памылковай. Напэўна, вы ўжо былі ў падобных сітуацыях?

Разам з тым адноснасць і канкрэтнасць аб'ектыўнай ісціны было б памылкай трактаваць як адсутнасць у нашых ведах чаго-небудзь абсалютнага. Ісціна — гэта не асобнае выказванне, а сістэма дакладных думак, працэс пазнання, які ўвесь час паглыбляецца. Тое, што ў ім сапраўднае,— захоўваецца, пацвярджаецца вопытам і грамадска-гістарычнай практыкай, стварае бясспрэчныя крупінкі чалавечых ведаў. З сумы падобных зярнят ісціны паступова складаецца наша сапраўднае разуменне рэчаіснасці. Толькі ў гэтым выпадку дапушчальны выраз "абсалютная ісціна". Аднак да яе чалавецтва можа толькі імкнуцца, бо яно ніколі не зможа дасягнуць поўнага пазнання свету з-за яго бясконцасці і невычарпальнасці.

Тым не менш ісці да такіх ведаў, якіх ніколі не зможаш дасягнуць, можна і трэба. Але гэта ні ў якім разе не азначае, як лічаць некаторыя філасофы (іх называюць агностыкамі — ад грэч. a — не і gnosis – веды, пазнанне), што чалавеку недаступна веданне сутнасці рэчаў. *Сапраўднасць навуковых ведаў вымяраецца і ўвесь час пацвярджаецца прагрэсам тэхнікі і тэхналогіі, культуры і ўсёй грамадска-гістарычнай практыкай людзей.*

Школа і ў цэлым сістэма адукацыі прызначаны дапамагчы вам у засваенні неабходных для жыцця сучасных ведаў у выглядзе сукупнасці навуковых фактаў і дакладных тэорый. Аднак навуковыя веды хутка абнаўляюцца. Усё больш яскрава зараз праяўляецца неабходнасць пераходу ад установкі "адукацыя на ўсё жыццё" да прынцыпу "адукацыя праз усё жыццё". (Дарэчы, як вы гэта разумееце?)

Вывады. *1. Імкненне да пазнання — самая важная з ду-хоўных патрэбнасцей людзей. 2. Працэс пазнання здзяйсняецца ў адзінстве пачуццёвых і рацыянальных форм. 3. Ісціна — гэта не ўсякія веды, а толькі тыя, якія адпавядаюць рэчаіснасці.*

Слоўнік

Абсалютная ісціна — веды, якія складаюцца з адносных ісцін, але якія ніколі не дасягнуць ведання рэчаіснасці ў цэлым.

Агнастыцызм — філасофскае вучэнне аб тым, што сутнасць рэчаў пазнаць немагчыма.

Адносная ісціна — няпоўныя, недакладныя веды.

Гіпотэза — навуковае дапушчэнне.

Ісціна — веды, якія адпавядаюць рэчаіснасці і пацвярджаюцца практыкай.

Рацыянальны — разумны.

Сутнасць — унутраная аснова рэчы, з'явы.

Тэорыя — сістэма навуковых ведаў.

Формы рацыянальнага пазнання — паняцце, меркаванне, вывад.

Формы пачуццёвага пазнаняя — адчуванні, успрыняцці, уяўленні.

Эмпірыя — назіранне, вопыт, вымярэнне.

1. Што падштурхоўвае чалавека да пазнання?
2. Ці дакладным будзе меркаванне, што суадносіны эмпірыі і тэорыі — тое ж самае, што і пачуццёвага і рацыянальнага пазнання?
3. Ці магчыма пазнаць абсалютную ісціну?

ПРАКТЫКУМ

ПАДУМАЙЦЕ

1. У вучоных мноства недахопаў, але яны захоўваюць свае асноўнае крэда: «Лозунг, які быў абвешчаны тысячу разоў дзесяццю тысячамі, не з'яўляецца ў большай ступені ісцінай, чым супрацьлеглае перакананне, якое было выказана шэптам адным чалавекам».

С. Паркінсон

Вы згодны?

2. Нямецкі фізік Макс Планк (1858—1947), Нобелеўскі лаўрэат, адзін са стваральнікаў квантавай механікі, любіў расказваць аб тым, як у маладосці старэйшы калега шкадаваў яго ў сувязі з тым, што ўсё важнае ў фізіцы ўжо зроблена. А прадстаўнікам пакалення Планка застаецца толькі выціраць пыл з ужо пабудаваных фізічных прыбораў.

А зараз такая сітуацыя магчыма?

3. Навука — палкаводзец, а практыка — салдаты.

Леанарда да Вінчы

Гэта прымальна?

4. Практыкаванне
Якое з прыведзеных выказванняў здаецца вам найбольш слушным?
а) Ісціна — зразумелае і відавочнае палажэнне;
б) Ісціна— думка, якая прыводзіць да поспеху;
в) Ісціна—веды, якія адпавядаюць паказанням органаў пачуццяў;
г) Ісціна—веды, якія адлюстроўваюць аб'ектыўны свет;
д) Ісціна—лагічна несупярэчлівыя веды;
е) Ісціна — тое, што проста, а не складана мысліцца.

5. Які сэнс заключаецца ў афарызме «Веды — сіла»?

ПРЫСЛУХАЕМСЯ

Асалода цела заключаецца ў здароўі, асалода розуму — у ведах.

Фалес

Вучэнне ў маладосці — разьба на камені, у старасці — чарцёж на пяску.

Талмуд (тэксты рэлігіі іудаізму)

Мы прыходзім да ісціны ці шляхам карыстання прадметам і вывядзеннем аднаго з другога, ці дзякуючы вопыту.

К. Нарбут

Веды — прылада, а не мэта.

Л. М. Талстой

Тысячы шляхоў прыводзяць да памылкі, да ісціны — толькі адзін.

Ж. Ж. Русо

Калі кніга сутыкаецца з галавой і пры гэтым чуецца глухі пусты гук, ці заўсёды ў гэтым павінна кніга?

Г. Ліхтэнберг

Што такое ісціна? Адпаведнасць нашых меркаванняў стварэнням прыроды.

Д. Дзідро

Людзей шмат, а ісціна адна, і ўсе, хто яе шукае, дапамагаюць адзін аднаму.

Л. Лейбніц

У ісціны простая мова.

Р. С. Скаварада

Што можна прачытаць

Философия / Под ред. Ю. А. Харина. Мн., 2000.

§ 5. Філасофскія вобразы свету і чалавека

"Не створаны нікім з багоў і нікім з людзей"

Многія тысячагоддзі людзі спрабавалі зразумець і растлумачыць навакольны свет. Першапачаткова адсутнасць сапраўдных ведаў аб з'явах прыроды замянялася ўяўленнем і фантазіяй, што знайшло адлюстраванне ў розных вераваннях у звышнатуральныя сілы і ў міфах. Пазней, па-свойму, з верай у магутныя боскія сілы прапанавала тлумачэнне парадку ў Сусвеце рэлігія. Разам з тым ужо шмат стагоддзяў чалавек у імкненні зразумець свет, сябе і адносіны паміж людзьмі звяртаецца да філасофіі.

Слова "філасофія", як вы ўжо ведаеце,—грэчаскага паходжання і літаральна азначае "любоў да мудрасці". Яе ўзнікненне адносіцца да VI ст. да н. э. і звязана з імёнамі такіх старажытнагрэчаскіх мысліцелей, як *Фалес, Піфагор, Геракліт, Парменід* і інш. А самымі знакамітымі сярод антычных філосафаў з'яўляюцца Сакрат, Платон і Арыстоцель. Іх творчасць, спадчына, ідэі і ідэалы зрабілі вялікі ўплыў на ўсё далейшае развіццё еўрапейскай культуры, уключаючы рэлігію, навуку і мастацтва.

У цэнтры ўвагі філасофіі — усё тыя ж карэнныя пытанні чалавечага існавання. Што такое свет? Існаваў ён заўсёды ці мае свой пачатак? Якая прырода багоў? Хто такі чалавек? У чым сэнс яго жыцця? На што ён можа спадзявацца? Грэчаскія філосафы шукалі і давалі адказы на дадзеныя пытанні самастойна. Яны давяралі толькі свайму розуму. І разумелі, што ніякае рашэнне не можа лічыцца ні вычарпальным, ні канчатковым.

Філасофія гістарычна і праблемна звязана з міфалогіяй. Вераванні, догмы, погляды натоўпу, аўтарытэты, улада традыцый (г. зн. усё тое, што ляжыць у аснове міфа і рэлігіі) старажытныя філосафы ўзялі пад сумненне і зрабілі крытычны разбор. Але крытыка рэлігійна-міфалагічных уяўленняў для іх не была самамэтай. Галоўны іх інтарэс быў у пошуку ісціны, у рацыянальна-лагічным апісанні таго, як першапачатковы хаос ператвараецца ў гарманічны Космас. Некаторыя з філосафаў (Платон) бачылі тут у якасці першапрычыны свядомасць стваральніка (дэміурга, ад грэч. demiurgos — майстар, рамеснік). Для іншых свет уяўляўся як рух матэрыі, прыродных атамаў (Дэмакрыт).

Пошук ісціны, валоданне ісцінай былі важныя для грэчаскіх філосафаў не столькі ў мэтах якіх-небудзь выгад ці асаблівых пераваг, колькі для яе пераўтваральнага духоўнага ўплыву. Далучэнне да ісціны прасвятляе і ўзвышае дух асобы, яно перадае ёй годнасць і забяспечвае гармонію з навакольным светам, з Космасам, які, як сцвярджаў Геракліт, "не створаны ні кім з багоў і ні кім з людзей".

У выніку антычная філасофія адцясніла міф з яго цэнтральнай пазіцыі ў культуры і *абвясціла чалавека "мерай усіх рэчаў"*. Менавіта з таго часу, дзякуючы намаганням грэчаскіх філосафаў, чалавек па-іншаму глянуў на сябе і навакольны свет. Ён пачаў верыць у сябе і накіраваў энергію ўласнага розуму, пачуццяў, уяўлення на творчасць, стварэнне новых форм жыцця, прыгажосці і мыслення. Гэтыя імкненні старажытных грэкаў рэалізаваліся ва ўстанаўленні дэмакратычнага ладу кіравання, цудоўным мастацтве, строгай навуцы і інш.

Сёння, з вышыні мінулых тысячагоддзяў, многае ў антычнай філасофіі можа здацца наіўным, спрэчным, нават памылковым. Аднак у ей ёсць рацыянальнае "ядро", якое і зараз дапамагае вырашаць светапоглядныя праблемы чалавечага быцця.

У грэчаскай філасофіі розум упершыню стаў аўтаномнай пазнавальнай здольнасцю чалавека (г. зн. адасобіўся ад міфа). Ён выпрацаваў уласныя метады пазнання (*логіку, дыялектыку*), формы падачы ведаў (*паняцці, тэорыю*). Грэчаская філасофія — прыклад свабодамыснасці і права чалавека на незалежныя меркаванні, што, безумоўна, актуальна і ў наш час.

Філасофскі розум па сутнасці сваёй крытычны. Ён бярэ пад сумненне любую ісціну, якая ўжо ўсталявалася, і прымушае чалавека глядзець далей — за гарызонт цяперашняга. Калі ж у гісторыі цывілізацыі здараецца так, што Розум аказваецца скаваным, падмятым рэлігіяй і традыцыяй, а адказы на фундаментальныя пытанні чалавечага існавання, якія былі знойдзены калісьці, абвяшчаюцца канчатковымі і вычарпальнымі, то такія цывілізацыі спыняюцца ў сваім развіцці. У гэтым выпадку іх чакае сацыяльны і культурны застой ці нават знікненне з арэны гісторыі.

Такі лёс старажытных цывілізацый Егіпта, Вавілона, Рыма, Візантыі, сярэдневяковых Індыі, Кітая і інш. Гэта філасофская трактоўка знікнення шматлікіх цывілізацый. Хоць тут, канечне, паўплывалі ў вызначальнай меры і іншыя фактары — эканамічныя, сацыяльныя, палітычныя.

Новыя ідэі

У эпоху сярэдневякоўя філасофскі розум Еўропы ўвесь час вёў крапатлівую, часта малазаўважную для большасці работу па асэнсаванні назапашанага ў антычнасці сацыякультурнага вопыту і пераацэнцы каштоўнасцей, якія ўжо склаліся. Вынікам такой работы заўсёды аказваліся новыя ідэі, новы погляд на свет і чалавека, і ў выніку гэтага адкрываліся новыя шляхі, новыя магчымасці развіцця культуры і грамадства.

Аднак для сярэдневякоўя было характэрна панаванне рэлігійнай свядомасці, калі прыярытэт належаў веры. Большасць мысліцеляў (асабліва ў раннім сярэдневякоўі) былі святарамі. Таму ў многіх вучэннях межы паміж філасофіяй і рэлігіяй былі сцёрты. І галоўнай задачай для розуму ў гэты перыяд быў клопат аб захаванні ўласнай аўтаноміі, свабоды думкі ва ўмовах засілля рэлігіі і царквы. І толькі ў эпоху Адраджэння адбываецца фундаментальнае пераасэнсаванне людзьмі ўласнага вобраза і месца ў свеце. Чалавек пачынае разглядаць сябе ў якасці славутага майстра, свабоднага творцы, полем дзейнасці якога з'яўляецца зямная рэчаіснасць — прырода, грамадства, дзяржава, культура. Новы светапогляд нарадзіўся ў вострай барацьбе з сіламі і традыцыямі сярэдневяковага грамадства. Ахвярамі гатай барацьбы сталі шматлікія выдатныя мысліцелі — *Т. Кампанела, Дж. Бруна, К. Лышчынскі* і інш. Гётэ аб пазнанні пісаў так:

Немногих, проникавших в суть вещей
И открывших нам души скрижали,
Сжигали на кострах и распинали,
Как всем известно, с самых давних дней.

Іх трагічны лёс — гэта і ёсць цана права чалавека на свабодамыснасць.

Філосафы эпохі Адраджэння зрабілі свой уласны крок на шляху пранікнення ў "сутнасць рэчаў". Яны адкрылі новыя гарызонты быцця — бясконцы свет і бязмежныя магчымасці чалавека як творцы.

Філосафы эпохі Новага часу (а часта гэта разам з тым і вялікія вучоныя —*Дэкарт, Паскаль, Лейбніц*) актыўна працягвалі справу, распачатую мысліцелямі сярэдневякоўя. Вынікам іх работы, а таксама натуралістаў (*Галілея, Гука, Бойля, Ньютана* і інш.) стаў новы вобраз свету і чалавека. Сусвет—гэта механічная канструкцыя, як гадзіннік. Ды і сам чалавек і нават дзяржава аказваюцца своеасаблівымі машынамі (*Ламетры, Гобс*). Калі спасцігнуць іх будову і законы, то людзі змогуць перабудоўваць, пераналаджваць, г. зн. пераўтвараць рэчаіснасць у адпаведнасці са сваімі патрэбнасцямі.

З цягам часу такі светапогляд дзякуючы далейшым поспехам навукі памацнеў і стаў вызначальным у еўрапейскай культуры. Гэта ў многім вызначыла пераход да індустрыяльнага грамадства. Гэта стала магчымым толькі праз сістэматычнае і ненакіраванае выкарыстанне дасягненняў навукі і тэхнікі. З цягам часу на гэтых прынцыпах пачало перабудоўвацца жыццё народаў іншых, не еўрапейскіх цывілізацый.

Разам з тым філасофія па-ранейшаму захоўвае сваю спецыфіку, хоць і садзейнічае замацаванню навуковага светапогляду. У філосафа і вучонага — розныя мэты і задачы, а таксама гарызонты бачання і разумення свету. У навуцы галоўнае —ведаць, як адбываецца што-небудзь. Пытанні ж: што такое свет? Куды і кім (чым) ён рухаецца? Якое месца займае ў ім чалавек? У чым сэнс яго жыцця? Душа смяротная ці бессмяротная? Ці ёсць Бог? і г. д. для навукі беспрадметныя — яна імі не займаецца.

Аднак адказы на іх вельмі важныя для чалавека, яго светаразумення, самаадчування, паўсядзённага жыцця — нават калі ён спецыяльна і не разважае над імі. Пошукам адказаў на гэтыя пытанні спецыяльна займаецца філасофія. Яна рацыянальна асэнсоўвае іх, абапіраючыся на ўвесь сацыякультурны вопыт, а таксама і на навуковыя веды. Але і яна адназначнага адказу на іх даць не можа. Таму *ні адзін канкрэтны мысліцель не можа валодаць ісцінай у апошняй інстанцыі*, бо шматлікія ўчарашнія погляды на свет сёння нам здаюцца памылковымі. А заўтра нашчадкі будуць успрымаць як наіўныя нашы сённяшнія думкі і дзеянні. І яны ўжо будуць шукаць свае адказы на спрадвечныя філасофскія праблемы...

Пошукі шляхоў гармоніі

XX стагоддзе — толькі адзін з момантаў сусветнай гісторыі. Разам з тым ён па-свойму унікальны. Перш за ўсё маштабнасцю і хуткасцю змен. Гэта стагоддзе каласальных сацыяльных узрушэнняў (войны, рэвалюцыі, распад міравых імперый), узнікнення глабальных праблем (экалагічнай, дэмаграфічнай і г. д.), моцнага паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу і інш. Змены ў сучасным грамадстве такія шпаркія, што чалавеку зараз пагражае тая ж небяспека, што і ў рэальным віры — проста патануць. І класічныя ўяўленні аб рэчаіснасці, якія склаліся ў XVIII — XIX стст., зараз ужо не могуць быць арыенцірам у жыцці.

Інфармацыйная цывілізацыя, якая фарміруецца зараз, рэзка абвастрыла пытанні аб лёсе грамадства, месцы чалавека ў камп'ютэрызаваным свеце, перспектывах духоўнага быцця людзей.

Таму ў сучаснай філасофіі пераасэнсоўваюцца асветніцкі вобраз чалавека як толькі разумнай істоты, роля тэхнікі ў нашым жыцці, адносіны грамадства з прыродай, значэнне ідэй і ідэалаў у паводзінах чалавека, месца навукі, рэлігіі і мастацтва ў культуры, здольнасць дзяржаў да выбару гуманістычнага шляху развіцця. Безумоўна, што розныя філосафы, калі разважаюць над гэтымі праблемамі, даюць розныя адказы. Сярод іх ёсць аптымістычныя і песімістычныя, тыя, што ўзаемадапаўняюць і ўзаемавыключаюць адзін аднаго.

Адны філосафы пашыраюць вучэнні, якія адвяргаюць які-небудзь парадак і законаадпаведнасць у свеце і трактуюць рэчаіснасць як сукупнасць непрадказальных выпадковых падзей. Рэлігійныя мысліцелі спадзяюцца на магчымасць рэгулявання аб'ектыўных працэсаў звышнатуральнымі сіламі. Многія філосафы лічаць тэхніку галоўнай умовай прагрэсу ў жыцці людзей. Ёсць такія, якія лічаць, што ў чалавеку галоўнае — не яго духоўнасць, а сфера нізкіх агрэсіўных інстынктаў. Нямала і тых, хто ўзвышае чалавека як цэнтр дабра і жыццясцвярджальнага даяння. *Але дамінуючымі сярод сучасных філасофскіх вучэнняў з'яўляюцца ўяўленні аб неабходнасці пошуку шляхоў гармоніі, адзінства як унутры грамадства, так і ва ўзаемаадносінах чалавека з навакольным светам.*

Зараз цяжка сказаць, менавіта якія з адказаў на карэнныя пытанні быцця, што фармулююцца ў наш час, стануць контурамі новых вобразаў свету і чалавека. Хочацца спадзявацца, што жыццё, гісторыя выберуць тыя з іх, якія адкрываюць перад грамадствам найбольш натхняльныя перспектывы і мэты развіцця.

Вывады. *1. Філасофія — гэта духоўная накіраванасць чалавека на пошук, адкрыццё і рацыянальнае абгрунтаванне новых вобразаў у поглядах на свет і чалавека, спосабаў пазнання і пераўтварэння рэчаіснасці. 2. Асноўныя рысы філасофіі — свабодамыснасць, крытыцызм, рацыяналізм, адкрытасць да дыялогу. 3.Філасофія аказвае як непасрэдны ўплыў на чалавека (развівае яго мысленне, розум), так і апасродкаваны (праз праламленне яе ідэй у мастацтве, навуцы, рэлігіі, палітыцы). 4. У адзінстве з іншымі формамі культуры філасофія выпрацоўвае духоўныя арыенціры чалавечых паводзін.*

Слоўнік

Атам — самая дробная непадзельная часціца рэчыва.

Логіка — вавука аб законах правільнага мыслення.

Матэрыя — аб'ектыўная рэальнасць, пачуццёва ўспрымаемая непасрэдна ці пры дапамозе прыбораў.

Паняцце — форма лагічнага мыслення; веды аб найбольш агульных і істотных якасцях дадзенага аб'екта (з'явы, працэсу).

Свядомасць — здольнасць чалавека да адлюстравання рэчаіснасці, псіхічнага перажывання і разумення.

Рацыяналізм — падыход да разумення рэчаіснасці, які імкнецца вырашыць праблемы праз розум, мысленне чалавека, яго вопыт і логіку.

1. Што агульнае ў філасофіі з міфам і рэлігіяй? У чых іх адрозненне?
2. Якія пытанні адносяцца да ліку чыста філасофскіх?
3. Якім чынам філасофія ўплывае на жыццё людзей?

ПРАКТЫКУМ

ПАДУМАЙЦЕ

1. У К. Маркса ёсць наступнае выказванне аб мысліцелях мінулага: «Філосафы толькі розным чынам тлумачаць свет, але справа заключаецца ў тым, каб змяніць яго».

Як вы лічыце, ці можа ўвогуле філасофія змяняць свет?

2. "Ад сённяшняй думкі залежыць заўтрашняе жыццё на плошчах",— заяўляе іспанскі філосаф Х. Артэга-і-Гасэт.

Дайце каментарый, выкарыстоўваючы прыклады, на справядлівасць гэтай думкі.

3. "Трэба многа вучыцца, каб усвядоміць, што ведаеш мала",— заўважыў французскі філосаф М. Мантэнь.

Нашто ж тады вучыцца?

ПРЫСЛУХАЕМСЯ

Неабходна ведаць, што філасофія існуе для таго, каб зрабіць чалавечую душу высакароднай і прыгожай.

Д. Анахт

Філасофія ёсць ідэя дасканалай мудрасці, якая паказвае нам апошнія мэты чалавечага розуму.

І. Кант

Філасофія ёсць вера чалавека ў свае магчымасці, у ёй дыхае яго свабода.

Я. Ясперс

Філасофія — гэта пазнанне Сусвету, ці ўсяго, што мяняецца. Філосаф у адрозненне ад любога іншага вучонага бярэцца за тое, што само па сабе невядома.

Х. Артэга-і-Гасэт

Філасофія існуе ў чалавецтве больш за дзве з паловай тысячы год. Пытанне: што яна зрабіла для чалавецтва за гэты доўгі час?.. Яна вызваляла асобу чалавека ад знешняга гвалту і давала ёй унутраны змест. Яна скідала ўсіх несапраўдных багоў... Яна вызваліла, высветліла і развіла натуральную істоту чалавека.

У.Салаўёў

Што можна прачытаць

Мир философии: Кн. для чтения. Ч. І. М., 1991.
Основы современной философии. СПб., 1999.
Я познаю мир: Детская энциклопедия: Философия. М, 1997.

Паэтычны каляндар

У студзені споўнілася 65 гадоў з дня нараджэння Мікалая Рубцова, 110 гадоў з дня нараджэння Восіпа Мандэльштама, 105 гадоў з дня смерці Поля Верлена, 170 гадоў з дня смерці Антона Дэльвіга, 425 гадоў з дня смерці Ганса Сакса.

Мікалай РУБЦОЎ

(1936 — 1971)

Ноч на Радзіме

Высока — дуб. Вада —
глыбока. Груд.
Спакойныя вакол
кладуцца цені.
І ціха так, нібы ніколі тут
Прыроду не наведвалі
узрушэнні.
І ціха так, нібы ніколі тут
І чуць не чулі
пра раскаты грому,
І вецер ля стаўка чароту жмут
Не трос цішком,
не шкуматаў салому.
Крык соннага драча
амаль заціх.
Вярнуўся я —
не вернецца былое.
Ну што ж! Нахай
і не знайду яго я,
Нахай прадоўжыцца
хоць гэты міг.
Калі душа не плача ад пакут
І так спакойна рухаюцца цені,
І ціха так, нібы ніколі тут
Мяне ўжо не спаткаюць
узрушэнні.

Элегія

Стукнуў па кішэні —
не звініць.
Стукнуў па другой я —
не чуваць.
У вышыні з водбліскам зарніц
Паляцелі думкі спачываць.

Ды ачнуся, выйшаўшы з варот,
І пайду па вёсцы да лясоў.
Там пра смутак
пройдзеных дарог
Пашумлю я рэштай валасоў.

Памяць адбіваецца ад рук,
Маладосць плыве
ў мяне з-пад ног.
Сонейка апісвае свой круг —
Лічыць дні жыццё,
каб чуць я мог.

Стукну па кішэні — не звініць.
Стукну па другой я —
не чуваць.
Знакамітым стану, так і быць,
Буду ў Ялце я адпачываць.

Восіп МАНДЭЛЬШТАМ

(1891 — 1938)

* * *

Тваё чаруе вымаўленне —
Гарачы свіст драпежных крыл.
Уражвае зарніц мігценне —
Гарыць шаўковы небасхіл.

"Што" — галава не пацяжэла?
"Цо" — не цябе ўжо клічу я?
Далёка штосьці прашамацела.
Зямля ж — мая, як і твая.

Душа акрылена каханнем.
З крылатай смерцю
жыць цяжэй.
Душа ахоплена змаганнем,
І нашы губы ўсё бліжэй.

Паветра столькі,
столькі шоўку!
Як вецер, шэпт твой далятаць.
І нам, нібы сляпым, да золку
Бясконечную сумесь піць.

Поль ВЕРЛЕН

(1844 — 1896)

Асенняя песня

Невясёлы
Стогн віёлы —
Доўгі, хліпкі.
Льецца сонна,
Манатонна
Песня скрыпкі.

Задыхнуся,
Змоўкну ў скрусе,
Сілу страчу.
Прыгадаю
Дні, што маю,
І заплачу.

Варта выйсці,
І кудысьці
Вецер гоніць.
І з табою
Ён з тугою
Пагамоніць.

* * *

Як месяц белы
Над лесам стане,
Не ў цішы змяркання —
У вечнасць кане.

Як і каханне.

Ставок з вадою,
І ў плыні збоку
Пейзаж з вярбою
Адбіўся ў змроку.

Ён супакоіць.

Нам час памроіць.

Палёгка трэба
Не толькі ў горы,
Што сыдзе з неба,
Дзе свецяць зоры.

Трыумф прасторы!

* * *

Над горадам ідзе дождж

А.Рэмбо

Плач у сэрцы маім.
Дождж над горадам зноў.
Але плач гэты ў ім
Не ад сумных дажджоў.

Шум дажджу на зямлі
І на дахах дамоў.
Згадкі зноў наплылі...
Дождж — як песня без слоў.

Сэрца ў момант адзін
Зноў зайшлося ад слёз.
Гэта — плач без прычын:
Мне не здраджвае лёс.

Можа, смутку я рад?
Хто мне скажа, чаму
Без кахання і здрад
Скрушна сэрцу майму?

Антон ДЭЛЬВІГ

(1798 — 1831)

Раманс

Дзівосны дзень,
шчаслівы дзень!
Каханне і святло!
Яно, сагнаўшы з поля цень,
Мне сэрца запяло.
У бляск, і бульбат ручая...
З ім і жыццё мае...
Яна мая, яна мая! —
Спявае сэрца мне.
Гляджу на ластаўку з акна.
Лятай і шчабячы
Пра тое, што ідзе вясна,
Уцеху несучы.
Каханне песняра ўдвая
Ярчэй гарэць пачне.
Яна мая, яна мая! —
Спявае сэрца мне.

Ганс САКС

(1494 — 1576)

* * *

Ужо світае. Весялей!
Чуваць, спявае салавей.
І, як з блакітных небасхілаў,
Паліўся пошчак
з горных схілаў.
Звініць штоноч,
звініць штодня,
Каб абвясціць улады дня.
Усход — даліна залатая,
І сонца хмары распускае.
У долы ззянне несучы,
Як месяц носіць уначы,
Удзень — ён бледным
выглядае
І ўлады над зямлёй не мае,
Як над авечай чарадой —
Хадзіць нядоўга ў доле ёй.

З рускай, французскай, нямецкай моў пераклаў Яўген МІКЛАШЭЎСКІ.

Праграма тэлеперадач

ПАНЯДЗЕЛАК, 29 СТУДЗЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.00 Рэзананс. 9.00 Навіны.
9.15 Тэлебарометр. Прагноз надвор'я.
9.30 Здароўе. Тэлечасопіс.
10.00 "Рака надзеі". Серыял (Францыя). 11.00 Навіны.
11.15 "Усе мае дзеці". Серыял.
12.05 "Легенда пра Беласнежку". Мультсерыял. 13.00 Навіны.
13.10 "Атланты і карыятыды". Маст. фільм. 1-я серыя.
14.35 Урокі Н. Наважылавай.
15.00 Навіны (з сурдаперакладам).
15.15 Фільм — дзецям. "Бадзягі Поўначы". Маст. фільм.
16.30 "Маленькія жывёлы". Дак. фільм. 1-я серыя.
16.40 Тэленавігатар.
17.00 "Усе мае дзеці". Серыял.
18.00 Навіны.
18.15 Палітычныя дыялогі.
18.45 Зона Ікс.
19.00 Кінакамедыя "Цягнік у Галівуд" (Польшча). 20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.30 Правы чалавека: позірк у свет.
21.50 "Рака надзеі". Серыял.
22.35 Стадыён.
23.00 Планета "АРТ".
23.30 Навіны.
23.45 "СТБ—24 гадзіны".

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі". Серыял.
9.15 Поле цудаў.
10.15 "З лёгкай парай!".
10.45 Гісторыя аднаго шэдэўра. "Маскоўскі дворык".
11.00 Навіны. 14.00 Навіны.
14.20 Зорная гадзіна.
14.45 ...Да шаснаццаці і старэй.
15.20 Мультсерыял "Усе сабакі трапляюць у рай". 15.45 "Ералаш".
15.55 "Паветраныя замкі". Серыял.
17.00 Навіны.
17.25 "Нашы ў Косава". Спецрэпартаж. 17.45 Чакай мяне.
18.40 Серыял "Зімняя вішня".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
21.00 Серыял "X-files".
22.45 Погляд. 23.30 Навіны.
23.45 Серыял "Чалавек ніадкуль".

РАСІЯ

7.00, 8.00 Весткі.
7.30 Масква — Мінск.
7.50 Гарадскія навіны.
8.15 Чорным па беламу.
8.20 Дзяжурная часць.
8.35 "Тэлепузікі".
9.00 "Сем дзён з Марсі". Мультсерыял. 9.05 "Мануэла". Серыял.
10.00 Весткі.
10.30 "Санта-Барбара". Серыял.
16.00 Весткі.
16.30 "Біблія". Фільм "Іакаў".
18.00 Серыял "З новым шчасцем!".
19.00 Весткі. 19.30 Падрабязнасці.
19.50 "Аншлаг" і К.
20.55 "Несентыментальнае падарожжа". Прэм'ера фільма.
22.00 Весткі.
22.30 Пасля "Вестак".
22.40 "Рэпарцёр" з Міхаілам Дзегцяром. "Валенкі".
22.55 Спорт за тыдзень.
23.50 Архіўныя тайны. "Я памятник себе воздвиг...".
0.15 Дзяжурная часць.
0.25 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.05 Навіны культуры.
7.20 Пасля навін...
7.40 "Сампо". Маст. фільм.
9.10 Астар П'яцола... Імправізацыі.
9.45 "У Дагестане я знайшла сваё шчасце". Дак. фільм.
10.40 "Эмілі". Серыял.
11.30 Навіны культуры.
11.40 "Мадам Бавары". Маст. фільм. Частка 1-я. 12.40 "Нядзеля ў правінцыі". Сядзіба Паленава. Частка 1-я.
13.30 Навіны культуры.
13.45 Мультфільмы.
14.15 "Сферы". 15.00 Навіны.
15.10 "Маленькі бадзяга". Серыял.
15.35 "Ну, пачакай!". Мультсерыял.
15.45 Тэлеэнцыклапедыя.
16.00 "Вуліца майго дзяцінства". Яўген Цілічэеў.
16.10 Шалом.
16.40 "Эмілі". Серыял.
17.30 Навіны культуры.
17.40 "Свет авіяцыі".
18.05 Музычныя дамы. Е. Ф. Гнесіна.
18.30 Былое ў асобах. "Шпіён, які гуляе сам па сабе". Частка 1-я.
19.10 Вячэрняя казка.
19.30 Навіны культуры.
19.50 Расія. Век. Музыка. "Рускі прарыў".
20.15 "Ханума". Спектакль. Частка 1-я. 21.30 Пасля навін...
21.50 "Ханума". Спектакль. Частка 2-я. 23.00 Навіны культуры.

НТБ

5.00, 5.30, 5.45, 6.00, 6.30, 6.45, 7.00, 7.30 Сёння раніцай.
5.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.15 Крымінал.
5.35, 6.50 Вялікія грошы.
5.50, 7.20 У запас.
6.20, 7.40 Карданны вал.
6.35 Мультфільм. 7.50 Час быка.
7.55 "Агент нацыянальнай бяспекі-II". 9.00 Сёння.
9.25 "Каханне і тайны Сансет Біч".
11.00 Сёння.
11.30 Учора ў "Выніках".
12.45 Лялькі. 13.00 Сёння.
13.30 "Усяго".
14.00 Стары тэлевізар.
15.00 Сёння.
15.30 Серыял "Элен і рабяты".
16.30 У запас.
16.45 Футбольны клуб.
17.40 Крымінал. 18.00 Сёння.
18.40 Серыял "Экстрадыцыя-II".
19.45 Да 70-годдзя Б. М. Ельцына. "Прэзідэнт усяе Русі". 1-я серыя.
21.00 Сёння. 21.45 Тушыце святло.
21.55 Серыял "Народжаны зладзеем".
23.00 Сёння апоўначы.
23.30 "Антрапалогія".

СТБ

15.00 Інфармацыйная праграма СТБ — 168 гадзін.
15.30 "Пахавальная каманда" Мультсерыял. 16.00 "Спідзі-гоншчык". Мультсерыял.
16.25 "Малкольм пасярэдзіне". Серыял. 17.00 "Дарма і Грэг". Серыял.
17.30 Навіны СТБ.
17.45 Музыка на СТБ.
18.00 "Грэсія". Серыял.
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны СТБ — 24 гадзіны.
19.45 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.00 "Сімпсаны". Мультсерыял.
20.30 "Мэш". Серыял.
21.00 "Сімулятар". Серыял.
22.05 Фільм "Салодкая хлусня".
0.00 Навіны СТБ — 24 гадзіны.
0.15 Футбольны кур'ер.

АЎТОРАК, 30 СТУДЗЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.05 "Рака надзеі". Серыял.
9.00 Навіны.
9.15 "Легенда пра Вільгельма Тэля".
9.45 Стадыён.
10.15 "Сіла Баскаў у Сан-Пале". Дак. фільм з цыкла "Святочная зямля".
10.40 Мультфільм.
11.00 Навіны.
11.10 "Усе мае дзеці".
12.00 "Адысея каманды Кухто".
12.30 Крымінальнае дасье.
13.00 Навіны.
13.15 "Атланты і карыятыды". Маст. фільм. 2-я серыя.
14.50 "Маленькія жывёлы". Дак. фільм. 2-я серыя. 15.00 Навіны.
15.10 "Чорны пірат". Мультсерыял.
15.35 "Легенда пра Вільгельма Тэля". 16.05 "5x5" Інфармацыйна-забаўляльная праграма для старшакласнікаў. 17.00 "Усе мае дзеці".
18.00 Навіны.
18.20 "Масква — Мінск".
18.45 Зона Ікс.
18.55 "Цудоўная гісторыя (Францыя). 1-я частка. 20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. 21.30 Падзея.
21.45 Спорт-кур'ер.
22.00 "Рака надзеі". Серыял.
22.50 Ток-шоу "Будні". Падаткі.
23.35 Навіны.
23.50 "СТБ — 24 гадзіны".

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі". Серыял.
9.15 Серыял "Зімняя вішня".
10.15 "Жаночыя гісторыі". Любоў Казарноўская. 10.45 Гісторыя аднаго шэдэўра. "Невядомая".
11.00 Навіны. 14.00 Навіны.
14.20 Цар гары.
14.45 ...Да шаснаццаці і старэй.
15.20 Мультсерыял "Усе сабакі трапляюць у рай". 15.45 "Ералаш".
15.55 "Паветраныя замкі". Серыял.
17.00 Навіны.
17.25 Серыял "Усе падарожжы каманды Кусто".
17.55 Як гэта было. Карыбскі паход савецкіх падлодак. 1962-гі год.
18.40 "Зімняя вішня".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
21.00 Фільм "Час адпачынку з суботы да панядзелка".
22.45 Праграма "Цывілізацыя".
23.15 Навіны.
23.30 Камедыя "Бафі".

РАСІЯ

8.00 Весткі.
8.15 Чорным па беламу.
8.20 Дзяжурная часць.
8.35 "Тэлепузікі".
9.00 "Сем дзён з Марсі". Мультсерыял. 9.10 "Мануэла". Серыял.
10.00 Весткі.
10.30 "Санта-Барбара".
16.00 Весткі.
16.30 "Біблія". "Быціе. Стварэнне свету і патоп". Фільм.
18.00 Серыял "З новым шчасцем!".
19.00 Весткі.
19.30 Падрабязнасці.
19.50 Дэтэктыў "Версія палкоўніка Зорына". 21.30 "Рускія горкі" з Міхаілам Таратутам. 22.00 Весткі.
22.30 Пасля "Вестак".
22.40 Мужчына і жанчына. Аляксей Пятрэнка. Частка 1-я.
23.28 Дзяжурная часць.
23.35 Гарачая дзесятка.
0.30 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.05 Навіны культуры.
7.20 Пасля навін...
7.40 "Дзеці Санчаса". Маст. фільм. Частка 1-я.
8.40 Пакахаў я цябе, мая радасць...
9.20 Й. Нюстрэм. Сімфонія 3. "Марская".
10.05 "Чаронда". Дак. фільм.
10.40 "Эмілі". Серыял.
11.30 Навіны культуры.
11.40 "Мадам Бавары". Маст. фільм. Частка 2-я.
12.40 "Нядзеля ў правінцыі". Сядзіба Паленава. Частка 2-я.
13.30 Навіны культуры.
13.45 "Алі-Баба і сорак разбойнікаў". Мультфільм.
14.15 Разам з Фафалем.
14.30 Рамантыка раманса. Анастасія Вяльцава. 15.00 Навіны.
15.10 "Маленькі бадзяга". Серыял.
15.35 "Ну, пачакай!". Мультсерыял.
15.45 Тэлеэнцыклапедыя.
16.00 "Вуліца майго дзяцінства". Валерый Папоў.
16.10 Справа жыцейская.
16.40 "Эмілі". Серыял.
17.30 Навіны культуры.
17.40 "Ноу-хау".
17.50 "Расійскі кур'ер. Вышні Валачок. 18.20 Былое ў асобах. "Шпіён, які гуляе сам па сабе". Частка 2-я.
18.55 Вячэрняя казка.
19.05 "Ох, ужо гэтыя дзеткі". Мультсерыял. 19.30 Навіны культуры.
19.50 Расія. Век. Музыка. "Я другой такой страны не знаю".
20.20 "Чаронда". Дак. фільм.
20.50 Пасля навін...
21.10 "Легенды перуанскіх індзейцаў". Мультфільм.
21.25 Сцэнаграма. 21.50 "Сеньёра Кінтанар". Маст. фільм. 1-я серыя.
23.00 Навіны культуры.

НТБ

5.00, 5.30, 5.45, 6.00, 6.30, 6.45, 7.00, 7.30 Сёння раніцай.
5.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.15 Крымінал.
5.35, 6.50 Вялікія грошы.
5.50, 7.20 У запас.
6.20, 7.40 Карданны вал.
6.35 Мультфільм. 7.50 Час быка.
7.55 Серыял "Экстрадыцыя-II".
9.00 Сёння.
9.25 Серыял "Каханне і тайны Сансет Біч". 11.00 Сёння.
11.25 Фільм "Сентыментальнае падарожжа на бульбу".
13.00 Сёння. 13.30 Крымінал.
14.00 Стары тэлевізар.
15.00 Сёння.
15.30 "Элен і рабяты".
16.30 У запас.
16.45 Серыял "Страсць".
17.40 Крымінал. 18.00 Сёння.
18.40 Серыял "Экстрадыцыя-II".
19.45 "Прэзідэнт усяе Русі". 2-я серыя. 21.00 Сёння.
21.45 Тушыце святло.
21.55 Серыял "Народжаны зладзеем".
23.00 Сёння апоўначы.
23.30 "Антрапалогія".

СТБ

6.00 "Спідзі-гоншчык". Мультсерыял. 6.30 "Яноты". Мультсерыял.
7.00 "Сімпсаны". Мультсерыял.
7.30 "Стымулятар". Серыял.
8.30 Навіны СТБ — 24 гадзіны.
8.45 Фільм "Салодкая хлусня".
10.35 Канал "Дыскаверы" на СТБ.
11.05 Меладрама "Неўтамавальныя".
13.20 Музыка на СТБ.
13.30 Навіны СТБ.
13.45 "Выпадковы сведка".
14.15 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
14.30 "Пляж". Тэлесерыял.
15.30 "Пахавальная каманда". Мультсерыял.
16.00 "Спідзі-гоншчык". Мультсерыял. 16.25 "Малкольм пасярэдзіне". Серыял.
17.00 "Дарма і Грэг". Серыял.
17.30 Навіны СТБ.
17.45 Музыка на СТБ.
18.00 "Грэсія". Серыял.
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны СТБ — 24 гадзіны.
19.45 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.00 "Сімпсаны". Мультсерыял.
20.30 "Мэш". Серыял.
21.00 "Стымулятар". Серыял.
22.05 Крымінальная драма "Правілы гульні".
0.10 Навіны СТБ — 24 гадзіны.
0.25 Меладрама "Неўтаймавальныя".

СЕРАДА, 31 СТУДЗЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.00 "Рака надзеі". Серыял.
9.00 Навіны.
9.15 "Легенда пра Вільгельма Тэля".
9.45 Мультыклуб. 10.10 25-ы кадр.
10.30 "Барахты з бухты".
11.00 Навіны.
11.10 "Усе мае дзеці".
12.05 "Дапамажы сабе сам". Дыхальны трэнажор Фралова.
12.15 "За што змагаліся". Публіцыстычная праграма. 13.00 Навіны.
13.15 "Атланты і карыятыды". Маст. фільм. 3-я серыя.
14.50 Фільмы братоў Люм'ер. 96—100-я серыі.
15.00 Навіны (з сурдаперакладам).
15.10 "Чорны пірат". Мультсерыял.
15.35 "Легенда пра Вільгельма Тэля".
16.05 "5x5" Інфармацыйна-забаўляльная праграма для старшакласнікаў. 17.00 "Усе мае дзеці".
18.00 Навіны.
18.15 "І іншыя афіцыйныя асобы".
18.25 "Апошні пункт Арктыкі". Тэленарыс аб энцыклапедыі беларускіх падарожнікаў "Па палярнаму кальцу". 18.45 Зона Ікс.
18.55 Маст. фільм "Цудоўная гісторыя" (Францыя). Частка 2-я.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. 21.30 Падзея.
21.45 Спорт-кур'ер.
22.00 "Рака надзеі". Серыял.
22.55 "Сустрэча ў Траецкім" з Аляксандрам Дамарацкім.
23.20 Навіны.
23.55 "СТБ — 24 гадзіны".

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі". Серыял.
9.15 "Зімняя вішня". Серыял.
10.15 Серыял "Усе падарожжы каманды Кусто".
10.45 Гісторыя аднаго шэдэўра. "Іван Грозны і сын яго Іван".
11.00 Навіны. 14.00 Навіны.
14.20 Покліч джунгляў.
14.45 ...Да шаснаццаці і старэй.
15.20 Мультсерыял "Усе сабакі трапляюць у рай".
15.45 "Ералаш".
15.55 "Паветраныя замкі". Серыял.
17.00 Навіны.
17.25 Серыял. "Усе падарожжы каманды Кусто".
18.00 Чалавек і закон.
18.40 Серыял "Зімняя вішня".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
21.00 Прыгодніцкі фільм "Справа аб пеліканах". 23.35 Навіны.
23.50 Камедыя "Бафі".

РАСІЯ

8.00 Весткі.
8.15 Чорным па беламу.
8.20 Дзяружная часць.
8.35 "Тэлепузікі".
9.00 "Сем дзён з Марсі". Мультсерыял.
9.10 "Мануэла". Серыял.
10.00 Весткі.
10.30 "Санта-Барбара".
16.00 Весткі.
16.30 Іранічны дэтэктыў "Сышчык пецярбургскай паліцыі".
18.00 Серыял "З новым шчасцем".
19.00 Весткі.
19.30 Падрабязнасці.
19.50 Камедыя "Гарадскія піжоны".
22.00 Весткі.
22.30 Пасля "Вестак".
22.40 Фільм "Гувернантка".
0.35 Дзяжурная часць.
0.45 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.05 Навіны культуры.
7.20 Пасля навін...
7.40 "Дзеці Санчаса". Маст. фільм. Частка 2-я.
8.40 Разбіты кубак ад Кузняцова.
9.25 Іграе камерны аркестр "Расійская камерата".
9.45 "Дзмітрый Панін. Тэорыя гушчынь". Дак. фільм.
10.40 "Эмілі". Серыял.
11.30 Навіны культуры.
11.40 "Трое ў лодцы". Маст. фільм.
12.45 "Нядзеля ў правінцыі". Алупка.
13.30 Навіны культуры.
13.45 Мультфільмы.
14.15 Разам з Фафалем.
14.30 Р. Шуман. "Лясныя сцэны".
15.00 Навіны.
15.10 "Маленькі бадзяга".
15.35 "Ну, пачакай!".
15.45 Тэлеэнцыклапедыя.
16.05 "Кансіліум".
16.30 Усе суры Карана.
16.40 "Эмілі". Серыял.
17.30 Навіны культуры.
17.40 Святло і цень.
18.05 Хто мы? "Рэформы па-руску".
18.30 "Пра час і пра сябе". Ігар Майсееў. 19.10 Вячэрняя казка.
19.30 Навіны культуры.
19.50 Расія. Век. Музыка. "Новыя асобы".
20.15 Да 80-годдзя Уладзіслава Стржэльчыка. "Антрэпрыза".
20.55 Пасля навін...
21.15 "Літаратура і Body Art".
21.40 "Сеньёра Кінтанар". Маст. фільм. 2-я серыя.
23.00 Навіны культуры.

НТБ

5.00, 5.30, 5.45, 6.00, 6.30, 6.45, 7.00, 7.30 Сёння раніцай.
5.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.15 Крымінал.
5.35, 6.50 Вялікія грошы.
5.50, 7.20 У запас.
6.20, 7.40 Карданны вал.
6.35 Мультфільм.
7.50 Час быка.
7.55, 18.40 Серыял "Экстрадыцыя-II".
9.00 Сёння. 9.25 "Каханне і тайны Сансет Біч". 11.00 Сёння.
11.25 Фільм "Іншапланецянка".
13.00 Сёння. 13.30 "Асяроддзе".
14.00 Стары тэлевізар.
15.00 Сёння.
15.30 "Элен і рабяты".
16.30 У запас.
16.45 Серыял "Страсць".
17.40 Крымінал.
18.00 Сёння.
19.45 "Прэзідэнт усяе Русі". 3-я серыя. 21.00 Сёння.
21.45 Тушыце святло.
21.55 Серыял "Народжаны злодзеем".
23.00 Сёння апоўначы.
23.30 "Антрапалогія".

СТБ

6.00, 16.00 "Спідзі-гоншчык". Мультсерыял.
6.30 "Яноты". Мультсерыял.
7.00 "Сімпсаны". Мультсерыял.
7.30 "Сімулятар". Серыял.
8.30 Навіны СТБ — 24 гадзіны.
8.45 Крымінальная драма "Рабаванне па Станіслаўскаму".
10.35 Канал "Дыскаверы" на СТБ.
11.05 Фільм "Працэс".
13.20 Музыка на СТБ.
13.30 Навіны СТБ.
13.45 "Выпадковы сведка".
14.15 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
14.30 "Пляж". Серыял.
15.30 "Пахавальная каманда". Мультсерыял. 16.25 "Малкольм пасярэдзіне". Серыял.
17.00 "Дарма і Грэг". Серыял.
17.30 Навіны СТБ.
17.45 Музыка на СТБ.
18.00 "Грэсія". Серыял.
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны СТБ — 24 гадзіны.
19.45 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.00 "Сімпсаны". Мультсерыял.
20.30 "Мэш". Серыял.
21.00 Серыял "Зона цемры".
22.05 Камедыя "Чорная кошка, белы кот".
0.40 Навіны СТБ — 24 гадзіны.
0.55 Фільм "Працэс".

ЧАЦВЕР, 1 ЛЮТАГА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
8.05 "Рака надзеі". Серыял.
9.00 Навіны.
9.15, 15.35 "Легенда пра Вільгельма Тэля". 9.45 Мультфільмы.
10.30 "На зямлі і нябёсах". Дак. фільм пра народнага мастака Беларусі Паўла Масленнікава.
11.00 Навіны.
11.15 "Усе мае дзеці".
12.05 Вялікі сняданак.
12.30 "Сецкія паядынкі". Дак. фільм цыкла "Святочная зямля".
13.00 Навіны.
13.10 "Атланты і карыятыды". 4-я серыя.
15.00 Навіны (з сурдаперакладам).
15.10 "Чорны пірат". Мультсерыял.
16.05 "5x5". Інфармацыйна-забаўляльная праграма для старшакласнікаў.
17.00 "Усе мае дзеці". Серыял.
18.00 Навіны.
18.20 "Тайныя спружыны палітыкі".
18.45 Зона Ікс.
19.00 Крымінальная драма "Варашылаўскі стралок".
20.40 Калыханка. 21.00 Панарама.
21.30 Сустрэча Прэзідэнта РБ А. Р. Лукашэнкі з дзеячамі культуры.
22.30 Спорт-кур'ер.
22.45 "Рака надзеі". Серыял.
23.35 Навіны.
23.50 "СТБ — 24 гадзіны".

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі". Серыял.
9.15 Серыял "Зімняя вішня".
10.15 Серыял "Усе падарожжы каманды Кусто".
10.45 Гісторыя аднаго шэдэўра. "Царэўна Лебедзь".
11.00 Навіны. 14.00 Навіны.
14.20 Праграма "100 працэнтаў".
14.45 ...Да шаснаццаці і старэй.
15.20 Мультсерыял "Усе сабакі трапляюць у рай". 15.45 "Ералаш".
15.55 "Паветраныя замкі". Серыял.
17.00 Навіны.
17.25 "Усе падарожжы каманды Кусто". 18.00 "Працэс".
18.40 "Зімняя вішня".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
21.00 Баявік "Караван смерці".
22.30 Юрый Візбар: "Разрешите вам напомнить о себе..."
23.25 Навіны.
23.40 Камедыя "Бафі".

РАСІЯ

8.00 Весткі.
8.15 Чорным па беламу.
8.20 Дзяжурная часць.
8.35 "Тэлепузікі".
9.00 "Сем дзён з Марсі".
9.05 "Мануэла". Серыял.
10.00 Весткі.
10.30 "Санта-Барбара". Серыял.
16.00 Весткі. 16.30 Меладрама "На мурамскай дарожцы".
18.00 Серыял "З новым шчасцем!".
19.00 Весткі.
19.30 Падрабязнасці.
19.50 "Барыс Ельцын". Другое жыццё". Дак. фільм.
21.30 "Архіўныя тайны". "Любоўная гісторыя". 22.00 Весткі.
22.30 Пасля "Вестак".
22.40 Камедыя "Іштар".
0.25 Дзяжурная часць.
0.35 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

15.00 Навіны.
15.15 "Маленькі бадзяга". Серыял.
15.40 Тэлеэнцыклапедыя.
15.55 "Ну, пачакай!".
16.15 Профілі. Дэ Голь.
16.40 "Эмілі". Серыял.
17.30 Навіны культуры.
17.40 Улада факта.
17.55 Магія кіно.
18.05 "Час музыкі".
18.35 Парыжскі часопіс.
19.00 Вячэрняя казка.
19.10 "Ох, ужо гэтыя дзеткі". Мультсерыял.
19.30 Навіны культуры.
19.50 Расія. Век. Музыка. "Парог".
20.10 "Каханне", "Мравалжаміер". Дак. фільмы. 21.05 Пасля навін...
21.25 Джазафрэнія.
21.50 "Сеньёра Кінтанар". Маст. фільм. 3-я серыя.
23.00 Навіны культуры.

НТБ

5.00, 5.30, 5.45, 6.00, 6.30, 6.45, 7.00, 7.30 Сёння раніцай.
5.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.15 Крымінал.
5.35, 6.50 Вялікія грошы.
5.50, 7.20 У запас.
6.20, 7.40 Карданны вал.
6.35 Мультфільм.
7.50 Час быка.
7.55, 18.40 Серыял "Экстрадыцыя-II".
9.00 Сёння.
9.25 "Каханне і тайны Сансет Біч".
11.00 Сёння. 11.25 Фільм "Анна на шыі". 13.00 Сёння.
13.30 Падарожы натураліста.
14.00 Стары тэлевізар.
15.00 Сёння.
15.30 "Элен і рабяты".
16.30 У запас.
16.45 Серыял "Страсць".
17.40 Крымінал. 18.00 Сёння.
19.45 "Прэзідэнт усяе Русі". 4-я серыя. 21.00 Сёння.
21.45 Тушыце святло.
21.55 Серыял "Народжаны зладзеем".
23.00 Сёння апоўначы.
23.30 "Антрапалогія".

СТБ

6.00, 16.00 "Спідзі-гоншчык". Мультсерыял.
6.30 "Яноты". Мультсерыял.
7.00, 20.00 "Сімпсаны". Мультсерыял. 7.30 Серыял "Зона цемры".
8.30 Навіны СТБ — 24 гадзіны.
8.45 Прыгодніцкі фільм "Двое на Крайняй Поўначы".
10.35 Канал "Дыскаверы" на СТБ.
11.05, 0.10 Камедыя "Доктар заблытаўся". 13.20 Музыка на СТБ.
13.30 Навіны СТБ.
13.45 "Выпадковы сведка".
14.15 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ. 14.30 "Пляж". Серыял.
15.30 "Пахавальная каманда". Мультсерыял. 16.25 "Малкольм пасярэдзіне". Серыял.
17.00 "Дарма і Грэг". Серыял.
17.30 Навіны СТБ.
17.45 Музыка на СТБ.
18.00 "Грэсія". Серыял.
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны СТБ — 24 гадзіны.
19.45 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.30 "Мэш". Серыял.
21.00 Серыял "Зона цемры".
22.05 Фільм жахаў "Калабос".
23.55 Навіны СТБ — 24 гадзіны.

ПЯТНІЦА, 2 ЛЮТАГА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.55 "Рака надзеі". Серыял.
9.00 Навіны.
9.10 "Легенда пра Вільгельма Тэля".
9.35 Прэм'ер-парад.
10.05 "Валянціна". Дак. фільм аб кіраўніцы ансамбля "Харошкі" В. Гаявой. 10.35 Мультфільм.
11.00 Навіны.
11.15 "Усе мае дзеці". Серыял.
12.05 Іў Сен Ларан у праграме "Новая калекцыя". 12.30 Арсенал.
13.00 Навіны.
13.15 Маст. фільм "Дзяўчаты".
14.50 "Маленькія жывёлы". Дак. фільм (Міжнародны французскі канал). 3-я серыя.
15.00 Навіны (з сурдаперакладам).
15.10 "Чорны пірат". Мультсерыял.
15.35 "Легенда пра Вільгельма Тэля".
16.05 "5x5".
17.00 "Усе мае дзеці". Серыял.
18.00 Навіны. 18.15 "Свет і мы".
18.40 Зона Ікс.
18.55 Д. Харацьян у маст. фільме "Філіял". 20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. 21.30 Падзея.
21.45 Спорт-кур'ер.
22.00 "Рака надзеі". Серыял.
23.00 Каралеўскае паляванне.
23.25 Навіны.
23.40 "СТБ — 24 гадзіны".
23.55 Начны сеанс. Трылер "Ход каралевай".

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі".
9.15 "Зімняя вішня".
10.15 "Усе падарожжы каманды Кусто". 10.45 Гісторыя аднаго шэдэўра. "Тройка".
11.00 Навіны. 14.00 Навіны.
14.20 Прыгодніцкі фільм "Правадыры Атлантыды". 15.50 "Ералаш".
15.55 "Паветраныя замкі".
17.00 Навіны.
17.25 "З лёгкай парай!".
18.00 Выратавальнікі.
18.40 Поле цудаў.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час. 20.55 Баявік "Непераможныя". 22.45 Навіны.
23.00 "Цудоўная сямёрка зноў у сядле".

РАСІЯ

8.00 Весткі.
8.20 Дзяжурная часць.
8.35 "Тэлепузікі".
9.00 "Сем дзён з Марсі". Мультсерыял. 9.05 "Мануэла".
10.00 Весткі.
10.30 "Санта-Барбара".
16.00 Весткі.
16.30 "Расіі верныя сыны".
18.00 Серыял "З новым шчасцем!".
19.00 Весткі.
19.30 Падрабязнасці.
19.50 Калядныя сустрэчы А. Пугачовай. 23.05 Фільм "Чорная кошка, белы кот". 1.15 Дзяжурная часць.

КУЛЬТУРА

7.05 Навіны культуры.
7.20 Пасля навін...
7.40 "Райская птушка". Маст. фільм.
9.00 Канцэрт-вальс.
9.45 "Месяц". Дак. фільм.
10.40 "Эмілі". Серыял.
11.30 Навіны культуры.
11.40 "Сон у летні дзень". Маст. фільм.
13.30 Навіны культуры.
13.45 Мультфільмы.
14.15 Разам з Фафалем.
14.25 А. Барадзін. Квартэт 2.
15.00 Навіны.
15.10 "Маленькі бадзяга".
15.35 Тэлеэнцыклапедыя.
15.50 "Мне голос был". Дак. фільм.
16.10 А. С. Пушкін. "Вершы розных гадоў". Чытае І. Кваша.
16.40 "Эмілі". Серыял.
17.30 Навіны культуры.
17.40 М. Равель. Саната для скрыпкі і фартэпіяна.
17.55 Сярэбраны век. М. Цвятаева. "Идешь, на меня похожий...".
18.00 Штрыхі да партрэта мастака.
18.25 Кінапанарама.
19.05 Вячэрняя казка.
19.15 "Ох, ужо гэтыя дзеткі".
19.30 Навіны культуры.
19.50 "Месяц". Дак. фільм.
20.45 Пасля навін...
21.15 "Сеньёра Кінтанар". 4-я серыя.
23.00 Навіны культуры.

НТБ

5.00, 5.30, 5.45, 6.00, 6.30, 6.45, 7.00, 7.30 Сёння раніцай.
5.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.15 Крымінал.
5.35, 6.50 Вялікія грошы.
5.50, 7.20 У запас.
6.20, 7.40 Карданны вал.
6.35 Мультфільм.
7.50 Гадзіна быка.
7.55 "Экстрадыцыя-II".
9.00 Сёння.
9.25 "Каханне і тайны Сансет Біч".
11.00 Сёння.
11.25 Фільм "Рызыка — высакародная справа". 13.00 Сёння.
13.30 Герой дня без гальштука.
14.00 Стары тэлевізар.
15.00 Сёння.
15.30 "Вуліца Сезам".
15.55 "Палундра".
16.30 У запас. 16.45 "Страсць".
17.40 Крымінал. 18.00 Сёння.
18.35 "Глас народа".
20.05 "О, шчаслівчык!".
21.00 Сёння.
21.45 "Жаночы погляд".
22.20 Фільм "Закон кахання".

СТБ

6.00 "Спідзі-гоншчык". Мультсерыял.
6.30 "Яноты". Мультсерыял.
7.00 "Сімпсаны". Мультсерыял.
7.30 Серыял "Зона цемры".
8.30 Навіны СТБ — 24 гадзіны.
8.45 Крымінальная драма "Мядзведжая шкура".
10.35 Канал "Дыскаверы" на СТБ.
11.05 Вестэрн "Мая дарагая Клеменціна". 13.00 Спартыўны агляд.
13.20 Музыка на СТБ.
13.30 Навіны СТБ.
13.45 "Выпадковы сведка".
14.15 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ. 14.30 "Пляж". Серыял.
15.30 "Пахавальная каманда". Мультсерыял.
16.00 "Спідзі-гоншчык". Мультсерыял. 16.25 "Малкольм пасярэдзіне". Серыял.
16.55 "Дарма і Грэг". Серыял.
17.30 Навіны СТБ.
17.45 Музыка на СТБ.
18.00 "Грэсія". Серыял.
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны СТБ.
19.45 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.00 "Сімпсаны". Мультсерыял.
20.30 "Мэш". Серыял.
21.00 "Альфрэд Хічкок прадстаўляе". Серыял. 21.35 "Ваенная тайна".
22.10 Баявік "Фанат".
0.00 Навіны СТБ — 24 гадзіны.
0.15 Вестэрн "Мая дарагая Клеменціна".

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь глыбока смуткуе з прычыны смерці намесніка дырэктара па вучэбнай рабоце Мінскага педагагічнага каледжа № 1 Сямёна Антонавіча КНЫША і выказвае спачуванне родным і блізкім нябожчыка.

Адміністрацыя, прафсаюзная арганізацыя, калектывы навучэнцаў і выкладчыкаў Мінскага дзяржаўнага педагагічнага каледжа № 1 смуткуюць з прычыны заўчаснай смерці Сямёна Антонавіча КНЫША, намесніка дырэктара па вучэбнай рабоце, і выказваюць шчырае спачуванне яго родным і блізкім.

Факультатыў здароўя

Зрабіце з зубоў культ

Калі абвясціць мэтай здаровыя і прыгожыя зубы, то з чаго пачынаць?

— З гігіены! — сцвярджае загадчыца тэрапеўтычнага аддзялення 3-й стаматалагічнай паліклінікі сталіцы Таццяна Тадэвушаўна Вінтэргрын.

— Нашы зубы, як люстэрка, адлюстроўваюць усё: і як мы пра іх клапоцімся, і як мы харчуемся, і якая ў нас экалогія, і наогул як мы жывём.

Нельга захаваць здаровыя зубы, калі не звяртаць увагі на гігіену. Улічваючы нашу экалагічную сітуацыю, неабходна выкарыстоўваць зубную пасту з утрыманнем фтору. Многія чысцяць зубы адразу, як прачнуцца, да ежы, — гэта няправільна і, больш таго, нават шкодна. Эмаль пры чыстцы агольваецца і становіцца асабліва даступнай для шкодных уздзеянняў. Абавязкова зубы трэба чысціць пасля сняданку. І не для галачкі, як робяць многія (за адну хвіліну), а пажадана выкарыстоўваць пры чыстцы і зубныя ніці, і зубачысткі, і разнастайныя ёршыкі... Трэба мець цэлы набор сродкаў, каб захаваць здаровыя зубы.

— Праўда, што дрэнныя зубы перадаюцца ў спадчыну?

— У спадчыну перадаецца, хутчэй, лад жыцця, клопат ці, наадварот, абыякавасць да зубоў. І калі мама не ўмее даглядаць свае зубы, то хутчэй за ўсё яна і дзяцей сваіх не навучыць гэтаму, а значыць і ў іх "у спадчыну" будуць хворыя зубы.

— Чаму ж хвароба зубоў не расцэньваецца нашымі людзьмі як захворванне арганізма? Калі вуха забаліць ці ў баку кальне — адразу да ўрача, а дзіркі ў зубах для многіх людзей — гэта быццам і не іх дзіркі...

— Гэта ад недастатковасці культуры. Здаецца, зубоў многа — 32. Лячыць — доўга, ды і боязна, а таму лепш вырваць ды ўставіць новыя. Гэта ўжо потым людзі пачынаюць разумець, што 32 зубы — гэта не многа, гэта неабходна. Але часта бывае ўжо вельмі позна.

— Так што чалавек павінен прыходзіць да стаматолага ўпершыню яшчэ зусім маленькім, з мамай, як толькі паявіцца ў роце радок белых малочных зубкаў?

— Яшчэ раней, да паяўлення зубоў, стаматолаг павінен паглядзець дзіця і даць яму патрэбныя рэкамендацыі — можа яму чагосьці не хапае для фарміравання здаровых, моцных зубоў. Тут важна, каб кантактавалі стаматолагі і педыятры. На жаль, мамы часта прыводзяць дзяцей, калі ў іх зубы ўжо пашкоджаны карыесам.

Я б раіла ўсім мамам часцей зазіраць у рот сваім дзецям. Менавіта мамы павінны навучыць іх гігіене, а спачатку (гадоў да 4 — 5) самім чысціць малым зубкі.

— У нас можа быць культ здаровых зубоў, як на Захадзе?

— Няма нічога немагчымага. І ў моладзі ўжо ёсць культ здаровых зубоў — прыходзяць юнакі і дзяўчаты і просяць, каб іх проста паглядзелі, хаця з зубамі ў іх усё ў парадку. Студэнты гатовы абмежаваць сябе ў нечым, нават у ежы, але пайсці ў паліклініку і паставіць прыгожую пломбу. Адукаваныя мамы, якія сочаць за сабой, таксама рэгулярна прыводзяць на агляд сваіх дзяцей, разумеючы: лепш умацоўваць здаровыя зубы, чым лячыць хворыя.

Гутарыла Галіна ГЕНАДЗЬЕВА.

Галоўны рэдактар Алег КУЛІЦКІ

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Рэгістрацыйны нумар 370.
ДЗЯРЖАЎНАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА "ДОМ ПРЭСЫ". 22 00 13, МІНСК, вул. Б.ХМЯЛЬНІЦКАГА, 10-а

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; першага намесніка галоўнага рэдактара — 36-53-22; намесніка галоўнага рэдактара-адказнага сакратара — 36-40-63; аддзелаў: школ - 36-43-62, праблем выхавання - 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі - 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў - 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем - 36-44-25; культуры - 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Тамара КАРОТКАЯ.

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №493
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Падпісана да друку 26.1.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.